

Roosa Vanhanen

KÄSILLÄSEISONASTA MAGYARIIN

Voimistelun liiketermien ymmärrettävyys suomenkielisissä
kilpailusäännöissä

TIIVISTELMÄ

Roosa Vanhanen: Käsilläseisonnasta magyariin – voimistelun liiketermien ymmärrettävyys suomenkielisissä kilpailusäännöissä
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Kielten maisteriohjelma suomen kielen opintosuunta
Tammikuu 2024

Tässä tutkielmassa tarkastellaan voimistelun erikoiskieltä ja sen termejä, jotka viittaavat voimisteluliikkeisiin, -asentoihin ja temppuihin. Tarkasteltavat voimistelun liiketermit ovat peräisin Suomen Voimisteluliiton eri kilpailulajien kilpailusäännöistä, jotka olivat voimassa alkuvuonna 2020. Tutkielman tavoitteena on selvittää, millaiset käyttäjäryhmät lukevat voimistelun kilpailusääntötekstejä ja ovat siten tekemisissä voimistelun liiketermien kanssa sekä sitä, miten nämä kohderyhmät arvioivat säännöissä esiintyvien liiketermien ymmärrettävyyttä.

Tutkielman teoreettinen viitekehys koostuu deskriptiivisestä sanastotyöstä, terminologisesta erikoiskielen tutkimuksesta ja terminologisesta käytettävyysohjelmaselityksestä. Voimistelun erikoiskielen tutkimus on jäänyt aiemmin fennistiikassa vähäiseksi, jos sitä on tehty lainkaan. Tutkielma kuvaa rajattua osaa suomenkielisestä voimistelun erikoistermistöstä kirjallisten sääntötekstien kontekstissa.

Tutkimusaineisto kerättiin helmikuussa 2021 verkkokyselylomakkeella, joka jaettiin Voimisteluliiton eri kilpailulajien virallisiin Facebook-ryhmiin sekä tutkielman tekijän omaan Instagram-profiiliin. Kyselylomakkeelle kertyi kaikkiaan 455 loppuun asti täytettyä vastausta. Kysely sisälsi sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Suljetuissa kysymyksissä vastaajia pyydettiin arvioimaan kaikkiaan 60:n voimistelun liiketermin ymmärrettävyyttä Likert-liukuasteikon avulla. Avoimissa vastauskentissä vastaajat saivat halutessaan kertoa, miksi olivat tutustuneet voimistelun sääntöteksteihin (jos olivat niin tehneet), sekä perustella reaktioitaan Likert-asteikoiden avulla selvitettyihin kysymyksiin. Tutkielmassa analysoidaan aineiston liukuasteikkokysymyksiä määrällisin ja avovastauksia laadullisin menetelmin. Ymmärrettävyyssarvioita tarkastellaan keskilukujen ja keskihajonnan avulla, ja analyysin tuloksia havainnollistetaan sanapilvillä.

Laadullinen sisällönanalyysi osoittaa, että voimistelun sääntötekstejä lukevat monenlaiset käyttäjäryhmät. Tämän tutkimuksen perusteella tuomareiden, valmentajien ja ohjaajien lisäksi sääntöihin olivat tutustuneet etenkin voimistelijat ja heidän vanhempansa sekä seuratyöntekijät. Useat lajiaktiivit kokivat sääntöjen hallitsemisen välttämättömyydeksi omien tehtäviensä kannalta, ja muut ryhmät olivat päätyneet sääntöjen pariin esimerkiksi ymmärtääkseen läheistensä kilpailusuoritusten arviointia tai kyetäkseen järjestämään kilpailuja. Määrällisen analyysin perusteella aineiston ymmärrettävimpinä liiketermeinä näyttävät rakenteeltaan mahdollisimman läpinäkyvät, perusmuotoiset ja voimistelun perusliikkeitä kuvaavat termit. Liiketermien ymmärrettävyyttä puolestaan heikentää ainakin osittainen tulkinnanvaraisuus, kuten metaforisuus tai opaakkius, termin rakenteessa. Aineistossa kaikkein vaikeaselkoisimmiksi osoittautuvat vieraskieliset sitaattilainat ja erityisesti voimistelijoiden mukaan nimetyt liiketermit.

Kokonaisuutena tutkielma osoittaa, että ilman täsmentäviä määritelmiä esiintyvät voimistelun liiketermit ovat yleisesti varsin vaikeasti ymmärrettäviä. Koululiikunnasta tuttuja, voimistelun perusliikkeitä kuvaavia termejä voi pitää yleiskielisinä ja yleistajuisina niiden kielellisestä rakenteesta riippumatta, mutta mitä kompleksisempia liikkeitä termit kuvaavat, sitä keskeisempää on niiden rakenteellinen läpinäkyvyys ymmärrettävyyden kannalta. Tutkielma antaa myös viitteitä siitä, että kilpavoimistelulajien sääntötekstejä hyödyntää laajempi joukko kuin se, jolle säännöt on alun perin suunnattu. Näin ollen liiketermejä olisi syytä määritellä säännöissä aiempaa systemaattisemmin etenkin lajiipiirien erikoiskieleen tottumattomia lukijoita varten.

Avainsanat: termi, erikoiskieli, yleistajuisuus, ymmärrettävyys, terminologinen käytettävyys

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1 Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen taustaa	1
1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	3
1.3 Voimistelu 2020-luvun Suomessa	4
2 Teoreettinen viitekehys	8
2.1 Termit tekevät erikoiskielen	8
2.2 Yleistajuisuus kytkeytyy ymmärrettävyyteen ja käytettävyyteen	11
2.3 Voimistelun erikoiskielen ja sääntötekstien piirteitä	13
3 Kysely aineistona ja aineistonkeruumenetelmänä	16
3.1 Kysely tutkimusmenetelmänä	16
3.2 Vastaajajoukon profiili	18
4 Analyysi	21
4.1 Vastaajien kokemukset sääntöteksteistä	21
4.2 Liiketermien yleistajuisuus keskilukujen perusteella.....	24
4.2.1 Aineiston ymmärrettävimmiksi arvioidut termit.....	25
4.2.2 Jokseenkin ymmärrettäviksi arvioidut termit.....	27
4.2.3 Heikommin ymmärrettäväksi arvioidut termit.....	32
4.2.4 Lähes käsittämättömiksi arvioidut termit.....	36
4.3 Vastaajien yksimielisyys keskihajonnan perusteella	38
5 Päätäntö	43
Lähteet	48
Liitteet	51

1 JOHDANTO

Voimisteluliitto on yksi Suomen suurimmista lajiliitoista ja maan suurin tyttöjen ja naisten liikuttaja. Vuonna 2022 siihen kuului 339 seuraa ja 115 908 jäsentä. (Voimisteluliitto 2022a: 2). Vuosina 2021–2022 Voimisteluliiton kilpailutapahtumiin osallistumisen oikeuttavien voimistelujalensisien määrä oli 16 247 kappaletta (mts. 12).

Kuten Voimisteluliiton jäsen- ja lisenssimäärät kertovat, voimistelu on osa yli sadantuhannen suomalaisen elämää. Välillisesti voimistelun kanssa tekemisissä on vielä suurempi joukko, kun mukaan lasketaan esimerkiksi voimistelua harrastavien lasten ja nuorten huoltajat, jotka osallistuvat harrastustoimintaan yleensä vähintään kustantamalla, kuljettamalla ja kannustamalla. Näin ollen voimisteluun liittyvää sanastoa käyttää merkittävä osa suomalaisista, mutta kielitieteissä suomenkielinen voimisteluterministö on jäänyt pitkälti pimentoon. Sitä on kuitenkin perusteltua tarkastella paitsi kielitieteellisen tutkimusaukon täyttämiseksi myös siksi, että Voimisteluliitto on jäsenmääränsä myötä Suomen neljänneksi suurin lajiliitto ja siten merkittävä liikuntajärjestö (Seuratietokanta 2024). Siten voimistelutoiminta ja sen terministö ovat osa satojentuhansien suomalaisten arkea. Tässä tutkielmassa voimisteluterminstöä lähestytään selkeyden ja ymmärrettävyyden näkökulmasta. Tarkastelen kyselytutkimuksen keinoin erityisesti voimisteluliikkeiden, -asentojen ja -tempujen nimityksiä voimistelun suomenkielisten kilpailusääntöjen kontekstissa. Viittaan jatkossa voimisteluliikkeiden nimityksiin termillä 'liiketermi'¹.

1.1 Tutkimuksen taustaa

Motivaationi tarkastella juuri voimisteluterminstöä on lähtöisin omasta harrastus- ja työtaustastani. Olen toiminut lapsuudestani alkaen voimistelun parissa niin harrastajana, valmentajana, seuraaktiivina kuin viestijänä. Harrastin ja valmensin voimistelun kilpailulajeihin kuuluvaa teamgymiä vuoteen 2017 asti, ja vuosina 2018–2022 avustin Voimisteluliiton viestintää eri voimistelulajien kilpailutiedottamisessa. Kirjoitan voimisteluaiheista toisinaan edelleen toimittajan työssäni. Sekä journalistisissa että viestinnällisissä tehtävissä tavoitteenani on ollut saada yleisö kiinnostumaan kirjoittamastani voimisteluaiheesta ainakin sen verran, että siitä kertovaa tiedotetta tai uutista luetaan.

¹ Liiketermi ei ole terminä täydellinen, sillä viittaan sillä myös staattisten tasapainoasentojen kaltaisiin voimistelulementteihin, jotka eivät varsinaisesti ole liikkeitä. Toisaalta vaikkapa staattiseen vaaka-asentoon päästäkseen voimistelijan täytyy ensin liikuttaa kehoaan.

Tiedotuskontekstissa parhaana lopputuloksena voinee (kärjistetysti) pitää sitä, että voimisteluaiheisen tiedotteen tai muun julkaisun vastaanottaja tuottaa sen pohjalta oman uutisensa aiheesta. Tavoitteiden täyttymisen kannalta keskeistä on, että alkuperäinen tiedote- tai uutisteksti on riittävän yleistajuinen eli helposti ymmärrettävä. Yleistajuisuus on kuitenkin piirre, jonka kanssa olen paininut säännöllisesti kirjoittaessani voimistelusta.

Eri voimistelulajeissa erilaiset liikkeet ja niiden yhdistelmät – kuten moniosaiset voltisarjat tai kehon liikkuvuutta ja -hallintaa ilmentävät tasapainoasennot – ovat keskeisiä elementtejä lajien luonteen sekä kilpailullisen arvioinnin kannalta. Niiden nimityksistä muodostuu myös pitkälti voimistelun erikoistermistö, joka on myös tutkimuksellisesti kiinnostava kenttä. Voimistelun liiketermit eivät tyypillisesti kerro lajiin perehtymättömälle kovinkaan paljon itse liikkeestä. Esimerkiksi telinevoimistelussa on tapana nimetä uusi liike tai temppu sen voimistelijan mukaan, joka suorittaa sen ensimmäisenä onnistuneesti jossakin kansainvälisen voimisteluliiton eli FIG:n merkittävimmistä kansainvälisissä kilpailuissa, kuten olympialaisissa, maailman- tai maanosan mestaruuskilpailuissa. Voimistelijan mukaan nimettävän liikkeen tulee olla paitsi ennen näkemätön myös täyttää tietyt vaikeusarvioinnin kriteerit. (FIG 2022b: 18, FIG 2022c: osio 7, s. 3.) Näin ollen vaikkapa rekkitangon yli pyöritettävää kaksoisvolttia kutsutaan kovacs-irrotukseksi, sillä unkarilainen Peter Kovacs esitti sen ensimmäisenä voimistelijana vuoden 1979 Euroopan mestaruuskilpailuissa (FIG 2020). Viime vuosina ahkerimmin omia nimikkoliikkeitään FIG:n kansainvälisiin telinevoimistelusääntöihin on tehtäillut amerikkalainen naisten telinevoimistelun supertähti Simone Biles. Hänen mukaansa on nimetty peräti viisi liikettä: Puomilla biles tarkoittaa taaksepäin keräasennossa pyörivää kaksoisvolttia kahdella kierteellä, joka tehdään telineeltä alas. Hypyssä biles alkaa 180 astetta kiertävällä jurtsenkolla² ja päättyy suorin vartaloin ja kahdella kierteellä pyörivään kaksoisvolttiin. Hypy nimeltä biles 2 on puolestaan jurtsenko, joka päättyy taittoasennossa tehtyyn kaksoisvolttiin. Permannolla biles tunnetaan suorassa vartalonasennossa taaksepäin pyörähtävänä kaksoisvolttina, jonka jälkimmäiseen volttiin tulee puolikas kierre, ja biles 2 on kolmen kierteen kaksoisvoltti keräasennossa. (FIG 2023; FIG 2022c: Women’s Artistic Gymnastics Symbol Brochure, s. 1, 4, 5 liitemateriaalissa.)

Toistaiseksi kaksi suomalaista telinevoimistelijaa on saanut omat nimikkoliikkeensä. Tampereen Voimistelijoita aktiiviurallaan edustanut Annamari Maaranen, nykyisin Maaranen-Hincks, sai ensimmäisenä suomalaisena nimensä naisten telinevoimistelun kansainvälisiin

² Jurtsenkolla alkavissa hypyissä voimistelija tulee ponnahduslaudalle arabialaisella kärrynpyörällä ja sen jälkeen hypytelineelle taaksepäin suuntautuvalla puolivoltilla. Jurtsenko on nimetty Neuvostoliittoa edustaneen Natalja Jurtsenkon mukaan. (FIG 2021.)

sääntöihin, kun hän aloitti vuoden 2005 Melbournen MM-kilpailuissa puomisarjansa uudella ylösmenolla. Sittemmin maarasena tunnettu hyppy alkaa 180 asteen kierteellä ja päättyy takaperinvolttiin. (Yle 2005.) Naisten telinevoimistelun säännöissä on myös nojapuuliike nimeltä maaranen, jossa telineen ala-aisalle ponnistetaan suorassa asennossa käsinseisontaan ja käännetään asian päällä yksi kierros käsillä seisten (FIG 2022c: Women's Artistic Gymnastics Symbol Brochure, s. 2, liitemateriaali). Oulun Pyrinnön Malla Montell esitti puolestaan vuonna 2021 Turkissa Challenge cupin osakilpailussa nojapuiden yläaisalla roikkuessaan heilahduksen, jonka aikana hän kääntyi 360 astetta (Voimisteluliitto 2022b).

Kuten nämäkin kuvaukset osoittavat, nykyaikaiset voimistelumuodot ovat jo niin kehittyneitä, että aivan uudet liikkeet ovat varsin monimutkaisia ja -osaisia. Liikkeitä on helpompaa ja nopeampaa nimittää voimistelijoiden nimillä kuin yrittää keksiä niille tiiviit ja läpinäkyvät määritelmät tai termit useilla eri kielillä.

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tarkasteluni kohteena ovat kaikkien Suomen Voimisteluliiton alaisten kansainvälisten kilpavoimistelulajien kilpailusääntötiedostot vuodelta 2020. Sääntötiedostot ovat olleet vapaasti ladattavissa tai katseltavissa Voimisteluliiton nettisivuilla. Sovin sääntötekstien hyödyntämisestä tutkimuksessani Voimisteluliiton silloisen viestintä- ja markkinointipäällikön kanssa.

Olen tutustunut voimistelusääntöihin ja niissä esiintyneeseen liiketermistöön ennen tämän tutkielman laatimista erillisenä kurssiprojektina. Kyseistä projektia varten poimin manuaalisesti sääntötiedostoista yhteen Excel-tiedostoon kaikki sanat ja sanaliitot, jotka tulkitsin liiketermeiksi eli viittaavan voimisteluliikkeisiin, -asentoihin ja -temppeihin. Lisäksi kirjasin ylös, kuinka nämä termit oli sääntöteksteissä määritelty, ja luokittelin ne eri termityyppeihin. (Vanhanen, 2024.) Tämän liiketermien poiminta- ja luokitteluprojektin pohjalta laadin alkuvuonna 2021 verkkokyselyn, jonka avulla tarkastelen liiketermistön ymmärrettävyyttä voimistelupiireissä ja niiden ulkopuolella. Tavoitteenani tässä tutkimuksessa on ensinnäkin selvittää, ketkä ylipäänsä lukevat voimistelun kilpailusääntöjä ja ovat siten tekemisissä kirjallisten liiketermien kanssa. Toisekseen tarkastelen määrällisen analyysin keinoin, millaisia lajikohtaisia liiketermejä voimistelulajien, -seurojen ja Voimisteluliiton edustajien sekä lajipiirien ulkopuolisten on erityisen helppo tai erityisen vaikea ymmärtää. Tutkimukseni tavoitteet kiteytyvät seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaiset toimijat raportoivat käyttävänsä voimistelun sääntötekstejä?

2. Miten voimistelun parissa toimivat arvioivat sääntöteksteissä esiintyvien liiketermien ymmärrettävyyttä?
- Millaisten piirteiden koetaan helpottavan termien ymmärrettävyyttä?
 - Millaisten piirteiden koetaan hankaloittavan termien ymmärrettävyyttä?
 - Missä määrin liiketermien ymmärrettävyydestä ollaan yksimielisiä?

Seuraavassa luvussa (1.3) esittelen lyhyesti kilpavoimistelua 2020-luvun Suomessa, sillä olen poiminut kaikki tässä tutkielmassa viitatut liiketermit eri kilpavoimistelulajien sääntötiedostoista. Tämän jälkeen luvussa 2 esittelen tutkimukseni teoreettista viitekehystä. Luvussa 3 käsittelen kyselytutkimusta tutkielmani aineistonkeruumenetelmänä sekä esittelen keräämäni tutkimusaineiston. Tutkimuskysymyksiini vastaan analyysiluvussa 4. Lopuksi kokoaan johtopäätöksiä analyysin pohjalta ja esitän muutaman jatkotutkimusidean. Tutkielmani tavoitteena on tuottaa myös kentälle tietoa liiketermien ymmärrettävyydestä, joten esitän päätäntöluvussa myös kehitysehdotuksia liiketermien käytöstä voimisteluviestinnässä.

1.3 Voimistelu 2020-luvun Suomessa

Suomen Voimisteluliiton kautta ostettiin kaudella 2021–2022 yli 16 000 voimistelujalisenssiä, joista valtaosa eli 14 254 kappaletta hankittiin kansainvälisiin kilpailulajeihin eli akrobatiavoimisteluun, joukkuevoimisteluun, kilpa-aerobiciin, miesten ja naisten telinevoimisteluun, rytmiselle voimisteluun, teamgyymiin³ sekä trampoliinivoimisteluun. Lisensseistä 1993 kappaletta oli hankittu tanssilliseen voimisteluun, joka on puolestaan kansallinen kilpailulaji, eli sen kilpailutoiminta keskittyy vain Suomeen. (Voimisteluliitto 2022a: 12.) Voimistelun kansainvälisiä kilpailulajeja yhdistää se, että niissä kilpaillaan paitsi Suomessa myös ulkomailla. Kesäolympialaisissa kilpaillaan nykyään neljässä voimistelulajissa: rytmisessä voimistelussa, trampoliinivoimistelussa sekä naisten ja miesten telinevoimistelussa. Seuraavaksi esittelen tarkemmin voimistelulajit aloittaen lisenssimäärältään suurimmista kansainvälisistä kilpailulajeista ja päättäen esittelyni ainoaan kansalliseen kilpailulajiin, jota nimitetään tanssilliseksi voimisteluksi.

³ Voimisteluliiton käyttämä kirjoitusasu lajista on TeamGym, mutta käytän tässä tutkielmassa järjestelmällisesti pienikirjaimista kirjoitusasua. Kielitoimiston ohjepankki (Alkukirjain: urheiluun liittyvät nimet (olympialaiset, Veikkausliiga). Viitattu 15.5.2020) suosittelee kirjoittamaan urheilulajien nimet pienin alkukirjaimin, koska ne ovat yleissanoja. Muunlaisia kirjoitusasuja saattaa esiintyä tutkimusaineistosta nostamissani suorissa aineistoesimerkeissä, joihin olen jättänyt alkuperäiset kirjoitusasut.

Joukkuevoimistelu. Suomalaisesta naisvoimistelusta jalostunut joukkuevoimistelu on Voimisteluliiton kilpailulajeista suurin ja arvokisamitalien määrässä mitattuna menestynein. Suomalaisten tuorein maailmanmestaruus lajista on vuodelta 2021, jolloin Tampereen Sisun ja Tanssi- ja voimisteluseura Illusionin yhdistelmäjoukkue Minetit voitti maailmanmestaruuden Helsingin kisoissa. Joukkuevoimistelun kilpailusuoritukset ovat musiikkiin sommiteltuja, taiteellisia ja urheilullisia koreografioita, joiden arvostelussa korostuvat liikkeen virtaavuus ja ilmaisu. (Voimisteluliitto: Joukkuevoimistelu, lajiesittely.) Arvokisatasolla kilpailuohjelmat esitetään 6–10 voimistelijan joukkueina ilman erillisiä välineitä neliönmuotoisella voimistelukanveesilla (IFAGG 2023: 18). Laji on tullut tunnetuksi naisten ja tyttöjen urheilumuotona, mutta sen voimistelijakuva on hiljalleen monipuolistumassa; esimerkiksi Suomen ensimmäinen sekajoukkue nähtiin kansainvälisissä kilpailuissa ensimmäisen kerran kevään 2019 MM-kilpailujen yhteydessä (Aho: 2019).

Naisten ja miesten telinevoimistelu. Telinevoimistelun juuret ovat antiikin Kreikassa. Miehet ovat saaneet kilpailla nykyaikaisissa olympialaisissa niiden alusta eli vuodesta 1896 lähtien, naisten telinevoimistelu otettiin kesäolympialaisten ohjelmaan vuonna 1928. (Voimisteluliitto: Naisten telinevoimistelu, lajiesittely; Miesten telinevoimistelu, lajiesittely). Suomessa naisten telinevoimistelu on voimistelulajeista toiseksi suurin ja miesten telinevoimistelu toiseksi pienin (Voimisteluliitto 2022a: 12). Naisten telinevoimistelussa kilpaillaan neljällä telineellä: puomilla, permannolla, eritasanojapuilla ja hypyssä⁴. Kilpailumuotona voi olla neliottelu, jossa voimistelija tekee suorituksen kaikilla telineillä, telinekohtainen kilpailu tai joukkuekilpailu. Joukkuekilpailuissakin suoritukset tehdään yksi voimistelija kerrallaan, mutta lopputuloksissa huomioidaan koko joukkueen suoritukset. (Voimisteluliitto: Naisten telinevoimistelu, lajiesittely; Naisten telinevoimistelun kilpailu- ja tuomaritoiminta.) Miesten telineitä ovat hevonen, hyppy, nojapuut, permanto, rekki ja renkaat ja kilpailumuotoja kuusiottelu, telinekohtainen kilpailu sekä joukkuekilpailu. Suomalaisten viimeisimmän arvokisamitalin telinevoimisteli Espoon Telineaitureiden Emil Soravuo vuoden 2021 MM-kilpailuissa, joissa hän sijoittui permannolla kolmanneksi. (Voimisteluliitto: Miesten telinevoimistelu, lajiesittely; Miesten telinevoimistelun kilpailu- ja tuomaritoiminta.) Naisten telinevoimistelussa Maisa Kuusikko voimisteli syksyllä 2022 ensimmäisenä suomalaisnaisena neliottelun MM-loppukilpailussa ja sijoittui siinä 13:nneksi (Vanhanen 2022).

⁴ Hypyssä voimistelija ponnistaa juoksuvauhdin päätteeksi ponnahduslaudalta hyppytelineelle, josta hän ottaa käsillään vauhtia ilmalentoon ja sen aikana suorittamaansa liikettä varten.

Rytminen voimistelu. Rytminen voimistelu on niin ikään olympialaji ja Suomessa voimistelijoiden määrässä mitattuna kansainvälisistä voimistelulajeista kolmanneksi suurin (Voimisteluliitto 2022a: 12). Arvokisoissa rytmiset voimistelijat kilpailevat yksilöinä tai viiden hengen joukkueissa tanssillisin ja taiteellisin ohjelmin, joissa hyödynnetään palloa, vannetta, keiloja, nauhaa tai narua. Yksilöiden ohjelmissa voimistelija käyttää aina yhtä välinettä kerrallaan, joukkueiden ohjelmissa käytetään yhtä välinettä voimistelijaa kohden. Yksilöiden ottelukilpailuissa kukin voimistelija esittää neljä erillistä välineohjelmaa, joiden yhteispisteet ratkaisevat kilpailijoiden paremmuusjärjestyksen. Aikuisten joukkueet esittävät kaksi ohjelmaa, joista toisessa käytetään pelkästään yhdenlaisia ja toisessa kahdenlaisia välineitä. (FIG 2022d: 5, 130). Rytmiset voimistelijat tunnetaan erityisesti huimasta liikkuvuudestaan, koordinaatiostaan ja liikeilmaisustaan. Lajin juuret ovat Venäjällä ja historia naisvoimistelussa. (Voimisteluliitto: Rytminen voimistelu, lajiesittely.)

Teamgym. Teamgym tunnettiin Suomessa aiemmin nimellä näytösvoimistelu. Laji on lähtöisin Tanskasta, jossa sen virallinen kilpailutoiminta alkoi vasta 1980-luvulla. Teamgymin tärkeimmät arvokilpailut ovat Euroopan mestaruuskilpailut, sillä laji on vasta leviämässä Euroopan ulkopuolelle. Arvokilpailuissa kilpaillaan 6–12 hengen joukkuein kolmella telineellä: voltitradalla, trampetilla⁵ ja tanssillisessa vapaaohjelmassa. Telineiden yhteispisteet määrittävät lopputulokset. Sekä voltitradalla että trampetilla joukkueet esittävät kolme suorituskierrosta, joista kullakin kierroksella kuusi voimistelijaa esittää vuoron perään tietyn liikkeen tai liikesarjan. Vapaaohjelmassa koko joukkue esiintyy yhdessä musiikin tahtiin. Teamgymissä on omat kilpailusarjansa naisten ja miesten joukkueiden lisäksi sekajoukkueille. Suomalaisten viimeisin arvokisamitali on vuodelta 2021, jolloin naisten maajoukkue voimisteli EM-pronssille. (Voimisteluliitto: Teamgym, lajiesittely.)

Akrobatiavoimistelu. Kansainvälisistä kilpavoimistelulajeista tuorein tulokas Suomessa on akrobatiavoimistelu. Sitä on harrastettu Suomessa 2000-luvun ensimmäisestä vuosikymmenestä alkaen, ja lajin ensimmäiset SM-kilpailut järjestettiin vuonna 2015 (Voimisteluliitto: Akrobatiavoimistelun kilpailu- ja tuomaritoiminta). Arvokilpailuissa ei käytetä välineitä tai telineitä, vaan voimistelijat tekevät vartaloillaan näyttäviä nostoja ja heittoja (Voimisteluliitto: Akrobatiavoimistelu, lajiesittely). Kansainvälisellä arvokisatasolla kilpaillaan erilaisin kokoonpanoin viidenlaisissa sarjoissa, jotka ovat naisten parit, miesten parit, sekaparit, naisten triot ja miesten

⁵ Trampetti on pieni, neliönmuotoinen trampoliini, joka sijoitetaan teamgymin kilpailuissa juoksuradan ja alastulopatjan väliin. Trampettisuoritusta varten voimistelija siis ponnistaa juoksuvauhdin jälkeen telineeltä ilmaan tehdäkseen liikkeensä. Teamgymin arvokilpailuissa jokainen joukkue suorittaa ainakin yhden trampettikierroksistaan hyppytelineen eli ”pukin” kanssa. Pukia käytetään samoin kuin telinevoimistelun hyppytelinettä.

nelikot. Kilpailusuorituksena esitetään musiikin tahtiin koreografia, ja kilpailualustana on neliönmallinen joustokanveesi. (Voimisteluliitto: Akrobatiavoimistelun kilpailu- ja tuomaritoiminta.)

Kilpa-aerobic. Kilpa-aerobicia on harrastettu Suomessa 1990-luvun alusta lähtien, mutta lajipiirit alkoivat muovautua nykyisenlaisikseen vuonna 2005. Siihen asti kilpa-aerobicin suomalaisurheilijat olivat jakautuneet kahteen eri lajiliittoon sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Kansallisten liittojen yhdistyttyä Suomen Voimisteluliiton kilpa-aerobicin urheilijat siirtyivät FIG:n alaisuuteen. (Vilenius 2011: 3) Lajin kilpailuohjelmissa yhdistetään vauhdikas ja tanssillinen koreografia tiettyihin vaikeusliikkeisiin, kuten hyppyihin, punnerruksiin ja voimaosiin (Voimisteluliitto: Kilpa-aerobic, lajiesittely). Kansainvälisten arvokilpailujen sarjoja ovat naisten ja miesten yksilöt, sekaparit, triot, viiden hengen ryhmät sekä kahdeksan hengen aerobic dance ja aerobic step -kokoonpanot. Trioissa ja sitä suuremmissa kokoonpanoissa voi olla naisia, miehiä tai sukupuolia sekaisin. (FIG 2022a: 9). FIG:n kilpa-aerobicissa suomalaisten ensimmäisen arvokisamitalin saavutti Turun Urheiluliiton Nea Kivelä voimistellen MM-pronssia naisten yksilösarjassa vuonna 2022 (Voimisteluliitto: Kilpa-aerobic, lajiesittely).

Trampoliinivoimistelu. Trampoliinivoimistelussa on kilpailtu maailmalla 1940-luvusta lähtien ja Suomessa nykymuodossaan vuodesta 2000, jolloin siitä tuli myös olympialaji. Kesäolympialaisissa trampoliinivoimistelussa kilpaillaan naisten ja miesten yksilösarjoissa, joissa kilpailusuoritus esitetään noin 3 x 5 metrin kokoisella trampoliinilla kymmenen liikkeen katkeamattomana sarjana. Kilpailusuorituksessa liikkeiden pyörimissuunnat vaihtelevat eteen- ja taaksepäin. Muissa kansainvälisissä arvokilpailuissa kilpaillaan perinteisen, suorakaiteen muotoisen trampoliinin lisäksi tuplaminitrampoliinilla eli DMT:llä ja tumbling-telineellä⁶ eli 25 metrin mittaisella voltitradalla. DMT:llä kilpailija suorittaa kaksi liikettä, tumblingilla kahdeksan liikkeen sarjan. Perinteisellä trampoliinilla kilpaillaan paitsi yksilösarjoissa myös synkrosarjoissa, joissa kaksi voimistelijaa suorittaa rinnakkaisilla trampoliineilla saman liikesarjan mahdollisimman samanaikaisesti. (Voimisteluliitto: Trampoliinivoimistelu, lajiesittely.) Kansainvälisten trampoliinikilpailujen ohjelmaan kuuluvat yksilö- ja synkrosarjojen lisäksi joukkuekilpailu, mutta Suomessa ei ole vielä järjestetty joukkuekilpailuja (Voimisteluliitto: Trampoliinivoimistelun kansainväliset kilpailut).

Tanssillinen voimistelu. Kansainvälisten kilpavoimistelulajien lisäksi Suomessa voimistelutoimintaa harjoitetaan myös yhdessä kansallisessa kilpailulajissa, tanssillisessa voimistelussa. Lisenssimäärässä mitattuna tanssillinen voimistelu eli tanvo on Voimisteluliiton

⁶ Tumblingille ei ole vakiintunut tiettyä suomenkielistä käännöstä.

lajeista kolmanneksi suurin joukkuevoimistelun ja naisten telinevoimistelun jälkeen (Voimisteluliitto 2022a: 12). Tanvo pohjautuu joukkuevoimistelun tapaan suomalaiseen naisvoimisteluun, ja siinä yhdistellään nimensä mukaisesti tanssia ja voimistelua. Tanssillisen voimistelun ohjelmissa korostuvat liikunnallisuuden lisäksi ilmaisullisuus, rytmisyys ja luovuus, ja esiintyminen on tärkeä osa lajia. (Voimisteluliitto: Tanssillinen voimistelu, lajiesittely.) Tanvossa kilpaillaan yksittäisissä seurakilpailuissa, neljän kilpailun cupsarjassa ja mestaruuskilpailuissa. Mestaruuskilpailujen sarjat on jaoteltu ikäryhmittäin 8–11-vuotiaista yli 50-vuotiaisiin, joten lajissa voi kilpailla varsin pitkään kansainvälisiin voimistelulajeihin verrattuna. (Voimisteluliitto: Tanssillinen voimistelu, kilpailujärjestelmä.)

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa tarkastelen erikoiskieltä ja termejä deskriptiivisen sanastotyön kontekstissa sekä käytettävyyttä kielen ja terminologian kontekstissa. Koska tutkielmani keskittyy ennen kaikkea erikoiskielisiin termeihin, tämän luvun aluksi (luvussa 2.1) hahmottelen termin ja erikoiskielen merkitystä *Kielitoimiston sanakirjan* ja *Tieteen termipankin* sekä Risto Haaralan (1981), Henri Satokankaan (2021), Heidi Suonuutin (2006) ja Päivi Pasasen (2009) määritelmien avulla. Sen jälkeen (luvussa 2.2) kuvaan ensiksi ymmärrettävyyttä ja yleistajuisuutta edellä mainittujen sanastojen avulla ja toiseksi terminologista käytettävyyttä käytettävyyden ISO-standardin, Suvi Isohellan ja Anita Nuopposen (2016), Riitta Suomisen (2019) sekä Satokankaan (2021) tutkimusten kautta. Lopuksi kuvaan voimistelun erikoiskielen piirteitä Mauricio Santos Oliveiran, Marco Antonio Coelho Bortoleton ja Myrian Nunomuran (2012) tutkimusartikkelin sekä omien empiiristen havaintojeni pohjalta. Samalla esittelen myös yleisluontoisia, termeihin liittyviä havaintojani voimistelun sääntöteksteissä.

2.1 Termit tekevät erikoiskielen

Terminologinen sanastotyö keskittyy erikoisalojen käsitteiden ja niiden nimityksinä käytettävien termien tarkasteluun. Suomessa sanastotyöhön liittyvää tietoa ja asiantuntijapalveluita tarjoaa Sanastokeskus ry, joka on tunnettu aiemmin nimillä Tekniikan Sanastokeskus ry ja Sanastokeskus TSK ry. Sanastokeskuksen mukaan sanastokeskuksen tarkemmat tavoitteet voivat jakautua niin sanottuun deskriptiiviseen sanastotyöhön eli käytettävän termistön ja käsitteistön kuvaamiseen tai niin sanottuun normatiiviseen sanastotyöhön eli termistön ja käsitteistön käytön selkeyttämiseen.

(Sanastokeskus ry.) Tämä tutkielmassa tarkastelen voimistelun erikoiskielen termejä deskriptiivisellä otteella, joskaan tutkielmani ei edusta varsinaista sanastotyötä.

Kielitoimiston sanakirjan (KS s.v. *termi*) ensimmäisen merkityksenselitteen mukaan termi on ”jonkin erikoisalan käsitteen vakiintunut nimitys, ammattisana”. Tieteen termipankissa (TTP) termi määritellään kielitieteellisessä kontekstissa erikoisalan käsitettä edustavaksi kielelliseksi ilmaukseksi (s.v. *Kielitiede: termi*). Myös Haarala (1981: 15) toteaa Kotimaisten kielten keskukselle – silloiselle tutkimuskeskukselle – 1980-luvulla laatimassaan *Sanastotyön oppaassa*, että termien katsotaan kuuluvan nimenomaan erikoisalojen kieliin. Yleiskielen sanasta voi tulla erikoisalan termi, kunhan termi saa erikoisalalla tarkan määritelmän, joka asettaa sille vaihtelemattoman sisällön ja käytön rajat (Haarala 1981: 15). Lisäksi uuden nimityksen tulisi olla erikoisalalla yleisesti hyväksytty, ja se voi saavuttaa termin aseman vasta, kun sitä käytetään alan virallisessa viestinnässä (mts. 15).

Vuonna 2021 julkaistussa väitöskirjassaan termien olemusta ja selittämistä tietokirjallisuuden kontekstissa tarkastellut Henri Satokangas viittaa termeillä käytöltään ja tehtäviltään erikoistuneihin, luonnollisen kielen ilmauksiin (Satokangas 2021: 17). Haaralan tapaan Satokangaskin pitää (tiede)yhteisön harjoittamaa termien käyttöä niiden vakiintumiselle olennaisena, mutta hän huomauttaa, ettei termien merkitystä ajatella aina määritelmien kautta. Vaikka termejä käytettäisiinkin sujuvasti erikoiskielen arjessa, niiden tarkka määrittely voi olla hankalaa, sillä usein termien opitaan sopivan tiettyihin tilanteisiin merkityksiin prototyyppien ja intuition perusteella. (Mts. 17.) Lisäksi termien määritelmiä saatetaan alkaa muotoilla vasta sitten, kun määrittelylle on erityistä tarvetta (mts. 69, ks. myös ten Hacken 2014: 12). Omassa tutkimuksessaan Satokangas (2021: 71) määrittelee termin kielelliseksi ilmaukseksi, ”jonka kirjoittaja esittää erikoistuneena tiedonalakohtaiseen käyttöön”. Tässä määritelmässä olennaisia ovat sekä termin selittäminen että sen tekeminen erikoiskielen kontekstissa; toisin sanoen selitettävä ilmaus on termi, jos se ”kytkeytyy erikoisalan ilmiöihin ja [--] esitetään käytöltään erikoistuneena tuolla alalla” (mts. 72). Selittämisen Satokangas määrittelee puolestaan kaikeksi sellaiseksi tekstissä tapahtuvaksi toiminnaksi, ”jonka tavoitteena on termin merkityksen näkyväksi ja ymmärrettäväksi tekeminen lukijalle” (mts. 81). Laajan kirjallisuuskatsauksen perusteella Satokangas vetää yhteen selittämisen lukuisia diskursiivisia keinoja, jotka tiivistyvät parafraasiin eli toisin sanoin esittämiseen, käsitejärjestelmään sijoittamiseen esimerkiksi ylä-, ala- ja vieruskäsitteiden avulla, esimerkiksiin, kuvallisuuteen ja analogiaan, kuvaan ja vertailuun. Keinot ovat usein päällekkäisiä, mutta niiden nimeäminen havainnollistaa selittämisen toiminnallista moninaisuutta. (Mts. 89–90.)

Rakenteeltaan suomen kielen termit voivat olla kolmenlaisia: yksittäisiä yhdistämättömiä sanoja ja niiden johdoksia, yhdyssanoja ja sanaliittoja. (Haarala 1981: 16.) Sanastokeskukselle oman

sanastotyön oppaansa 2000-luvun alussa kirjoittanut Heidi Suonuuti (2006: 11) täydentää termien rakenteellisia ominaisuuksia lisäämällä, että termit voivat koostua yhdestä tai useammasta sanasta sekä olla myös esimerkiksi symboleita. Suonuutin määritelmässä ”termit ovat käsitteisiin viittaavia nimityksiä” (mts. 11). Termit ja niiden määritelmät ovat hänen mukaansa tarpeen, jotta käsitteistä puhuminen ja kirjoittaminen olisi ylipäänsä mahdollista, sillä käsitteet ovat pohjimmiltaan abstrakteja mielikuvia. Suonuuti toteaa, että ihannetapauksessa yhteen käsitteeseen viittaa vain yksi termi. Lisäksi termin tulisi olla lyhyt, kuvastaa käsitteen piirteitä ja olla vielä kielellisesti virheetön. Kielen normien ja sääntöjen noudattaminen takaa, että termiä voidaan taivuttaa ja siitä voidaan muodostaa johdoksia. (Mts. 32.) Tekstien terminologisen tiedon poimintaa väitöskirjassaan tutkinut Päivi Pasanen (2009: 27) kuitenkin huomauttaa, että vaikka termien olemusta lienee pohdittu jokaisessa terminologisessa tutkimuksessa, kukaan ei ole pystynyt määrittelemään tarkasti, kuinka minkä tahansa sanan tai sanaliiton voisi varmuudella tunnistaa termiksi. Pasanen mukaan ”[y]ksimielisiä ollaan vain siitä, että termi nimeää erikoisalan yleiskäsitteen” (mts. 27).

Erikoiskieli merkitsee ammatti- tai muulla erikoisalalla käytettävää kielimuotoa (KS s.v. *erikoiskieli*). Tarkastelen tässä tutkielmassa voimistelun erikoiskieltä, jota voinee pitää yhtä aikaa ammatti- ja harrastealan kielimuotona, sillä jotkut voimistelutoimijoista saavat erikoisalalta koko elantonsa, jotkut vain osan siitä, ja joillekin alalla toimiminen on pelkkää harrastamista. Haaralan (1981: 9) mukaan erikoiskielten ja yleiskielen keskeinen ero on se, että erikoiskielen sanastosta ja ilmauksista huomattava osa on yleiskielelle outoja. Erikoiskielen tarkka rajaaminen on yleensä vaikeaa, sillä erikoisalan sanastoa voi esiintyä muissakin erikoiskielissä, eikä rajanveto yleiskieleenkään ole yksiselitteistä (mts. 10). Kokemukseni perusteella voimistelun liiketermeistä esimerkiksi *volti* on yleiskielessä varsin hyvin tunnettu, sillä lähestulkoon kuka tahansa osaa kuvata voltin ilmassa tapahtuvaksi pyörähdykseksi vartalon poikittaisakselin ympäri. Voltin käsite ja nimitys lienevät monille tuttuja jo peruskoulun liikuntatunneilta, ja eri voimistelulajien lisäksi voltit ovat perusliikkeitä myös esimerkiksi cheerleadingissa, freestylehiihdossa, lumilautailun alalajeissa, trikkauksessa, parkourissa, uimahypyissä ja sirkusakrobaatiassa. Termiä käytetään homonymisesti tai polyseemisesti myös ainakin hevosten hevosurheilun ja sähkötekniikan erikoisaloilla: kouluratsastuksessa voltti merkitsee hevosen tekemää pientä ympyrää ja jälkimmäisessä jännitteen mittayksikköä (KS s.v. *volti*). Haarala (1981: 11) asettaa erikoiskielille kuusi perusvaatimusta, jotka ovat:

- yksiselitteisyys,
- tarkkuus,
- loogisuus,
- selkeys,

- tarpeeksi laaja ymmärrettävyys sekä
- rakenteellinen (kieliopillinen) virheettömyys.

Sanaston kannalta perusvaatimukset edellyttävät normittamista: erikoiskielen sanaston yhtenäistämistä, uusien nimitysten sopeuttamista entisiin sekä alan keskeisen käsitteistön tarkkaa määrittelyä. Haarala huomauttaa, että erikoiskielen sanaston normittamisessa tulisi huomioida myös lähialat ja yleiskieli, ”jotta viestintä sujuisi mahdollisimman hyvin muiden osakielten ja ns. suuren yleisön suuntaan”. (Mts. 11.)

Erikoiskielen lähikäsitteitä ovat slangi ja jargon, joista *Kielitoimiston sanakirjassa* ensiksi mainittu määritellään jonkin ikä-, ammatti-, harrastaja- tai vastaavan ryhmän käyttämäksi, sanastoltaan yleiskielestä poikkeavaksi puhekieleksi (KS s.v. *slangi*) ja jälkimmäinen taas jonkin erikoisalan sanastolliseksi eriytyneeksi kielimuodoksi (KS s.v. *jargon*). Tieteen termipankin määritelmissä ja selityksissä korostuu tiettyjen ryhmien yhdistäminen ja toisten erottaminen näiden kielimuotojen avulla (TTP s.v. *Kielitiede: slangi; jargon*). Tässä tutkimuksessa käsitelän liiketermejä nimenomaan voimistelun erikoiskielen elementteinä, sillä tarkasteltavana on voimistelun kirjallinen eikä puhuttu kielimuoto, jota hyödynnetään sääntötietojen välittämiseen eikä ainakaan suoranaisesti lajiyhteisön erottamiseen muista ryhmistä.

2.2 Yleistajuisuus kytkeytyy ymmärrettävyyteen ja käytettävyyteen

Edellä (luvussa 2.1) esitetyissä termien ihannepiirteistä sekä erikoiskielen perusvaatimuksista korostuvat yksiselitteisyys ja kielellinen virheettömyys. Miellän nämä hyvän termin ja erikoiskielen kriteerit olennaisiksi myös yleistajuisuuden kannalta. Yleistajuisuuden merkitys selitetään *Kielitoimiston sanakirjassa* (s.v. *yleistajuisuus*) helppotajuisuudeksi, kansantajuisuudeksi ja populaariudeksi. Niiden merkityksenselitteissä (KS s.v. *helppotajuinen; kansantajuinen; populaari*) viitataan helppoymmärteisyteen, joka selitetään puolestaan ymmärrettävyyden kautta (KS s.v. *helppoymmärteinen, ymmärrettävä*). Ymmärrettävän merkityksenselitys on ”joka ymmärretään yleisesti; selkeä, selvä, järkevä” (KS s.v. *ymmärrettävä*). Selkeys on niin ikään yksi Haaran (1981: 11) hahmottelemista erikoiskielen perusvaatimuksista, kuten myös tarpeeksi laaja ymmärrettävyys. Tarkastelen tässä tutkimuksessa voimistelun liiketermejä nimenomaan niiden yleistajuisuuden ja ymmärrettävyyden kautta. Voimisteluliikkeitä nimittäviä erikoistermejä käytetään paitsi Voimisteluliiton kilpailusäännöissä myös jonkin verran voimistelupiirien ulkopuolelle suunnatussa ja ulkopuolella tapahtuvassa viestinnässä, kuten kilpailutiedotteissa -uutisissa, -selostuksissa ja sosiaalisen median julkaisuissa, joten yleistajuisuutta ja ymmärrettävyyttä voi pitää viestinnällisten

tavoitteiden täyttymisen kannalta liiketermeille olennaisina piirteinä. Jatkossa viitataan yleistajuisuuteen ja ymmärrettävyyteen toisiinsa nähden synonyymisina käsitteinä. Tutkimusaineistoni keräämiseksi laatimallani verkkokyselylomakkeella (josta kerron lisää luvussa 3.1) käytin systemaattisesti adjektiivia *ymmärrettävä*, sillä arvioin sen yleiskielisen merkityksen olevan tutumpi potentiaaliselle vastaajajoukolle kuin adjektiivin *yleistajuinen*.

Varsinkin digitaalisessa muodossa julkaistujen tekstien – joita voimistelun sääntötekstitkin ovat – kohdalla on hyvä kiinnittää huomiota sekä niiden yleistajuisuuteen että käytettävyyteen. Käytettävyyden ISO-standardissa (ISO 9241-11:2018) käytettävyydellä tarkoitetaan sitä laajuutta, ”missä määrin määritetyt käyttäjät voivat käyttää järjestelmää, tuotetta tai palvelua tietyssä käyttöyhteydessä saavuttaakseen määritetyt tavoitteet tuloksellisesti, tehokkaasti ja tyytyväisinä”. Käytettävyyttä kielen kannalta ovat tarkastelleet Isohella ja Nuopponen, jotka hahmottelevat terminologisen käytettävyyden periaatteita vuonna 2016 julkaistussa artikkelissaan *Terminologia kohtaa käytettävyyden. Terminologisen käytettävyyden ydintä rakentamassa*. He määrittelevät terminologisen käytettävyyden ISO-standardia mukaillen “mitaksi sille, kuinka hyvin tuotteen kielellisiin elementteihin valitut termit vastaavat siihen, että ‘määrätyt käyttäjät voivat käyttää tuotetta määrättyssä käyttötilanteessa saavuttaakseen määritetyt tavoitteet [--] ilman, että käytetty termistö tai yksittäiset termit muodostavat esteen tai hidasteen käyttöliittymän käyttäjälle” (Isohella ja Nuopponen 2016: 236). Terminologinen käytettävyys on Isohellan ja Nuopposen mukaan ilmiönä suhteellinen, eikä sen saavuttamiseksi ole vain yhtä ratkaisua. He esittävät, että terminologiselle käytettävyydelle olennaisia ovat tarkoituksenmukaisuutta, johdonmukaisuutta ja läpinäkyvyyttä koskevat periaatteet. (Mts. 236.) Isohellan ja Nuopposen tekemän kirjallisuuskatsauksen perusteella terminologinen tarkoituksenmukaisuus saavutetaan käyttöliittymäsunnittelussa hyödyntämällä termejä, jotka sopivat käyttäjäryhmien erikoisalaan, äidinkieleen ja kulttuuriin. Se edellyttää, että etukäteen selvitetään, mitä termejä kohderyhmä käyttää jo valmiiksi. Lisäksi etenkin käyttöliittymien noviisikäyttäjät voidaan ottaa huomioon käyttämällä termejä, jotka ovat helposti muistettavia ja opittavia. (Mts. 234.) Terminologiseen johdonmukaisuuteen kuuluu pitkälti se, “että pyritään vain yhden termin käyttöön yhdestä käsitteestä” (mts. 234), sekä toisaalta myös se, että samassa käyttöliittymässä käytetään johdonmukaisesti samankielisiä termejä (mts. 235). Terminologinen läpinäkyvyys tarkoittaa puolestaan sitä, mitä termit ja muut vastaavat kielelliset elementit kertovat itsessään. Termien tulisi olla käyttäjille paitsi helposti hahmotettavia ja ymmärrettäviä myös tarkkoja. (Mts. 235.)

Tekstien tasolla käytettävyyttä on tarkastellut Riitta Suominen vuonna 2019 valmistuneessa väitöstutkimuksessaan *Virkatekstin käytettävyys. Pöytäkirjasta verkkotekstiksi ja sosiaalisen median*

päivitykseksi. Suominen määrittelee tekstin käytettävyyden “ominaisuudeksi, joka ilmentää sitä, miten teksti soveltuu suunniteltuun tarkoitukseen tietyille kohderyhmälle” (Suominen 2019: 58). Suominen mukaan tekstien kontekstissa luettavuutta ja ymmärrettävyyttä voidaan pitää käytettävyyden osatekijöinä (mts. 58). Hän toteaa myös, että käyttäjänäkökulma alleviivaa tekstien lukemisen tavoitetta: teksti on ensisijaisesti väline tietyn tarkoituksen saavuttamiseksi (mts. 61). Näiden tarkoitusten täytyminen voi mutkistua, jos tekstin kirjoittajalla ja lukijalla on hyvin eritasoista tietämystä tekstin kontekstista ylipäänsä sekä tekstissä käytetyistä termeistä. Satokangas (2021: 84) huomauttaa, että etenkin painetun tekstin kirjoittaja ja lukija ovat usein erillään toisistaan sekä ajallisesti että paikallisesti. Näin ollen kirjoittaja joutuu pitkälti olettamaan lukijan tietämyksen tason, sillä lukutilanteessa vastaanottaja ei voi pyytää kirjoittajalta täsmennyksiä tekstin sisältöön. Siispä esimerkiksi termien selittäminen perustuu pelkästään kirjoittajan arvioon siitä, millaisten termien selittäminen on tarpeen ja millaisten ei. (Mts. 84.) Termien yleistajuistaminen kuitenkin kannattaisi, sillä Satokankaan mukaan se “rekontekstualisoi erikoisalojen tietoa [--] ja tekee sitä saavutettavammaksi erilaisille yleisöille” (mts. 21).

2.3 Voimistelun erikoiskielen ja sääntötekstien piirteitä

Voimistelun termistöä, erikoiskieltä tai slangia ei ole tietääkseni aiemmin tutkittu fennistiikassa. Seppo Suominen on tarkastellut joukkuevoimistelun joukkueiden nimiä ja nimeämisperusteita 1980-luvulta 2010-luvulle Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirjaa (2018) varten, mutta siihen voimistelun kieleen kohdistuva, suomenkielinen ja verkossa saatavilla oleva tutkimus on toistaiseksi jäänyt.

Muunkielisessä kontekstissa voimistelusanastoa on kuvannut esimerkiksi brasilialainen tutkijaryhmä Mauricio Santos Oliveira, Marco Antonio Coelho Bortoleto ja Myrian Nunomura. He ovat tutkineet vuonna 2012 telinevoimistelijoiden ja heidän valmentajiensa sanastoa voimistelusalilla, jossa harjoitteli eri-ikäisiä naisia ja tyttöjä, jotka ovat kilpailleet telinevoimistelussa vähintään Brasilian mestaruus- ja osavaltiomestaruustasolla (Oliveira ym. 2018: 302). Tutkijaryhmä nimittää telinevoimistelusanastoa termillä ‘Gymish’. Se on muodostettu englannin kielen substantiivista ‘gym’, joka tarkoittaa muun muassa voimistelu- tai kuntosalia tai voimistelua, sekä johdoksesta ‘-ish’, jota käytetään muodostamaan kielten tai kansallisuuksien nimiä (vrt. ‘English’, englanti/englantilainen ja ‘finglish’, jolla voidaan viitata esimerkiksi amerikansuomalaisten puhumaan murteeseen, ammattislangina hyödynnettävään suomen ja englannin hybridikieleen tai erityisesti nuorten tapaan sekoittaa suomea ja englantia normaaleissa arkikeskusteluissa (ks. Rauvala

2023: 8–9). Gymish on siis ikään kuin telinevoimistelun oma kieli. Ryhmä uskoo, että esimerkiksi mutkikkaiden voimisteluliikkeiden nimitykset voivat aiheuttaa voimistelupiireihin kuulumattomalle vastaavanlaisen vaikutelman kuin vieraan kielen kuuleminen. (Mts. 300.) Gymishille ominaista sanastoa ovat muun muassa lajin telineiden ja oheisharjoitteluvälineiden nimitykset sekä keksityt termit, joita käytetään etenkin puhutussa kielessä korvaamaan kansainvälisen säännösten monimutkaisia liiketermejä (mts. 302–305). Kielimuodossa näkyy ja kuuluu telinevoimistelun kansainvälinen historia, sillä portugalinkielisessä voimistelukontekstissa monet liiketermit ovat sitaattilainoja englannista, ranskasta ja saksasta. Lajin kehityksestä kertovat myös liiketermit, jotka on nimetty voimistelijoiden mukaan. Osa telinevoimistelun perusliikkeistä sekä nykyajan vaikeimmista tempuista on peräisin voimisteliijoilta, jotka ovat suorittaneet kyseiset liikkeet ensimmäisen kerran onnistuneesti tietyn tason kilpailuissa (ks. lukua 1.1). Sanasto laajentuu edelleen, kun voimistelijat oppivat ja kehittävät jatkuvasti yhä vaikeampia temppeja. Gymishin erityispiirteenä voidaan pitää myös niukkoja imperatiivimuotoisia verbejä tai muunlaisia käskyjä, joilla ilmaistaan ilmiänsuaan seikkaperäisempiä toiveita tai ohjeita voimisteliijoille. (Mts. 305–306.) Tunnistan samoja piirteitä suomalaisesta “voimistelukielestä”. Sääntö- ja kyselyaineistossani esiintyi vieraskielisiä tai voimistelijoiden nimistä johdettuja sitaattilainoja, joita analysoin luvussa 4.2.4. Myös vaikkapa teamgymissä on tavallista kannustaa voimisteliijoita suorittamaan mitä monimutkaisemmatkin tempunsa tyylipuhtaasti – sekä laskeutumaan ilmalennostaan hallitusti ja turvallisesti – hihkaisulla “seiso”.

Mitä suomenkieliseen voimistelun liiketermistöön tulee, voimistelun sääntöteksteissä esiintyvät liiketermit ovat omalla erikoisalallaan ilmeisen hyväksytyjä ja vakiintuneita, sillä niitä on käytetty alan kirjallisessa viestinnässä ainakin sääntödokumenttien muodossa. Rakenteeltaan liiketermit ovat monenlaisia: yksittäisiä sanoja, yhdyssanoja ja sanaliittoja. Esimerkiksi termistä *voltti* on johdettu kaikkia edellä mainittuja, kuten liiketermit *tuplavoltti* ja *voltti taaksepäin kerien*. Sääntödokumenttien käytettävyyttä ja samalla liiketermien yleistajuisuutta heikentää se, ettei dokumenteissa ole juurikaan erillisiä sanahakemistoja eikä liiketermejä yleensä selitetä lainkaan. Käytyäni sääntötiedostot erillistä kurssisuoritusta varten läpi kävi ilmi, että monen voimistelulajin säännöissä ei myöskään eksplisiittisesti määritellä, ketä ja mitä varten tekstit on laadittu. Ainoat kolme lajia, joiden säännöissä näin on tehty, ovat akrobatiavoimistelu, naisten telinevoimistelu ja teamgym. Kullakin niistä on ainakin yksi sääntötiedosto, jossa todetaan, että valmentajien ja tuomarien tulee tuntea säännöt, minkä lisäksi sääntöjen tuntemisen ilmaistaan olevan myös voimisteliijoille eduksi tai jopa velvollisuus. Ytimekkäimmin sääntöjen tarkoitus on ilmoitettu teamgymin säännöissä: “Säännöt on tarkoitettu voimistelijoiden ja valmentajien avuksi

kilpailusuoritusten koostamiseen, ja niiden tavoitteena on tehdä tuomarityöskentelystä mahdollisimman tasapuolista ja yhdenmukaista” (Voimisteluliitto 2019: 3 ja Voimisteluliitto 2018: 5). Käytännössä sääntötekstejä lukevat muutkin käyttäjäryhmät kuin voimistelijat, valmentajat ja tuomarit, ja sitä tehdään hyvin erilaisia tarkoituksia varten (mitä avaan tarkemmin luvussa 4.1). Siispä liiketermien selittäminen säännöissä olisi vähintään käyttäjäystävällistä. Kuitenkin lukiessani voimistelusääntöjä tätä tutkimusta varten havaitsin, että merkittävää osaa liiketermeistä ei ole määritelty tai selitetty sääntöteksteissä ollenkaan, kun niitä käytetään ensimmäisen kerran, eikä usein enää myöhemminkään. Osaa liiketermeistä selitetään ainoastaan visuaalisesti piirros- tai valokuvien avulla, osaa puolestaan kirjallisesti esimerkiksi synonyymien tai muiden vieruskäsitteiden avulla ja osaa kilpailupisteiden vaatimus- tai vähennyskriteerien kautta.

Olen laatinut tämän tutkielman verkkokyselyn (jonka toteutusta kuvaan seuraavaksi luvussa 3.1) siten, että olen poiminut siihen rakenteeltaan ja tyypiltään mahdollisimman monenlaisia liiketermejä. Keskeisimmät muotopiirteet, joiden kautta alun perin luokittelin liiketermien eri tyyppisiä (Vanhanen 2024) että tässä tutkielmassa (luvussa 4) analysoin niiden yleistajuisuutta, ovat transparenttius eli läpinäkyvyys, metaforisuus eli kielikuvallisuus sekä opaakkius eli läpinäkymättömyys. Kyselyssäni voimistelun liiketermit esiintyivät erotettuina alkuperäisestä erikoiskielisestä käyttökontekstistaan. Sen myötä kyselyn asetelma on saattanut heikentää vastaajien arvioita termien ymmärrettävyydestä. Toisaalta, ja kuten edellä on todettu, valtaosa liiketermeistä esiintyy sääntöteksteissäkin vailla minkäänlaista selitystä, mikä puoltaa tutkimusmetodiikkaani, jota esittelen seuraavassa.

3 KYSELY AINEISTONA JA AINEISTONKERUUMENETELMÄNÄ

Seuraavaksi perustelen kyselytutkimusta tämän tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä sekä esittelen voimisteluharrastajien ja vastaavien -toimijoiden parissa keräämäni tutkimusaineiston. Aineistoni olen kerännyt verkkokyselystä. Toteutin keruun Tampereen yliopiston suosittelemalla Limesurvey-kyselylomakejärjestelmällä helmikuussa 2021. Kuvaan kyselyn sisältöä tarkemmin luvussa 3.1, jossa teen myös tiiviin katsauksen kyselyyn tutkimusmenetelmänä. Kyselyn vastaajajoukkoa ja kyselyn muita yksityiskohtia esittelen luvussa 3.2. Verkkokyselyni lomakepohja löytyy tämän työn liitteistä.

3.1 Kysely tutkimusmenetelmänä

Henkilöiden mielipiteitä, asenteita, ominaisuuksia ja käyttäytymistä selvitetään yleensä niin sanotuilla survey-tutkimuksilla eli kysely- ja haastattelututkimuksilla. Niissä hyödynnetään usein strukturoituja kyselylomakkeita, joissa kysymykset ja vastausvaihtoehdot on vakioitu. Nykyään kyselyitä on tavallista toteuttaa internetissä verkkolomakkeella, mikä on paitsi edullista myös teknisesti yksinkertaista. (Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja, viitattu 23.5.2023). Survey-tutkimusten avulla voidaan mitata numeeristen muuttujien lisäksi sanallisia muuttujia. Esimerkiksi asenteita mitataan usein Rensis Likertin 1930-luvulla kehittämän nimikkoasteikon avulla. Asteikko järjestää vastaukset “samanmielisyyden” määrän mukaan, kun muuttujan arvoilla on yksiselitteinen järjestys. (Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja, viitattu 13.3.2023.)

Tämän tutkielman kyselytutkimus on toteutettu kokonaan verkkokyselyinä Limesurvey-alustalla ja osin Likert-asteikkoa hyödyntäen, sillä tavoitteenani oli mitata erilaisten vastaajien kokemuksia voimistelun liiketermien ymmärrettävyydestä. Analysoin kyselyn Likert-asteikolla annettuja vastauksia määrällisesti tarkastelemalla vastausten keskilukuja ja keskihajontoja. Kyselyssä oli mukana myös kaksi avointa kysymystä, joihin annettuja vastauksia analysoin laadullista sisällönanalyysia hyödyntäen. Tuomen ja Sarajärven (2018: 87) mukaan sisällönanalyysilla voidaan analysoida miltei mitä tahansa kirjallisessa muodossa olevia materiaaleja järjestelmällisesti ja objektiivisesti. Sen avulla tutkittava ilmiö pyritään kuvaamaan tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (mts. 87).

Ennen varsinaista kyselyä laadin pilottikyselyn, josta saamieni parannusehdotusten pohjalta toteutin varsinaisen tutkimuskyselyni (ks. liite 1). Taustatietoina sekä pilotti- että tutkimuskyselyssä

kysyttiin vastaajien ikää, roolia kilpavoimistelun parissa, voimistelulajeja, joiden kanssa vastaajat ovat tekemisissä sekä sitä, missä määrin vastaajat ovat lukeneet voimistelulajien kilpailusääntöjä. Muita tietoja vastaajista tällä nimettömästi vastattavalla lomakkeella ei kerätty.

Varsinaisina sisältökysymyksinä vastaajia pyydettiin arvioimaan voimistelun liiketermien sekä voimistelukilpailujen ikäluokkien nimitysten ymmärrettävyyttä. Kilpailujen ikäluokkien arviointikysymys oli mukana Voimisteluliiton toiveesta, mutta en analysoi tässä tutkielmassa aineistoa tästä näkökulmasta.

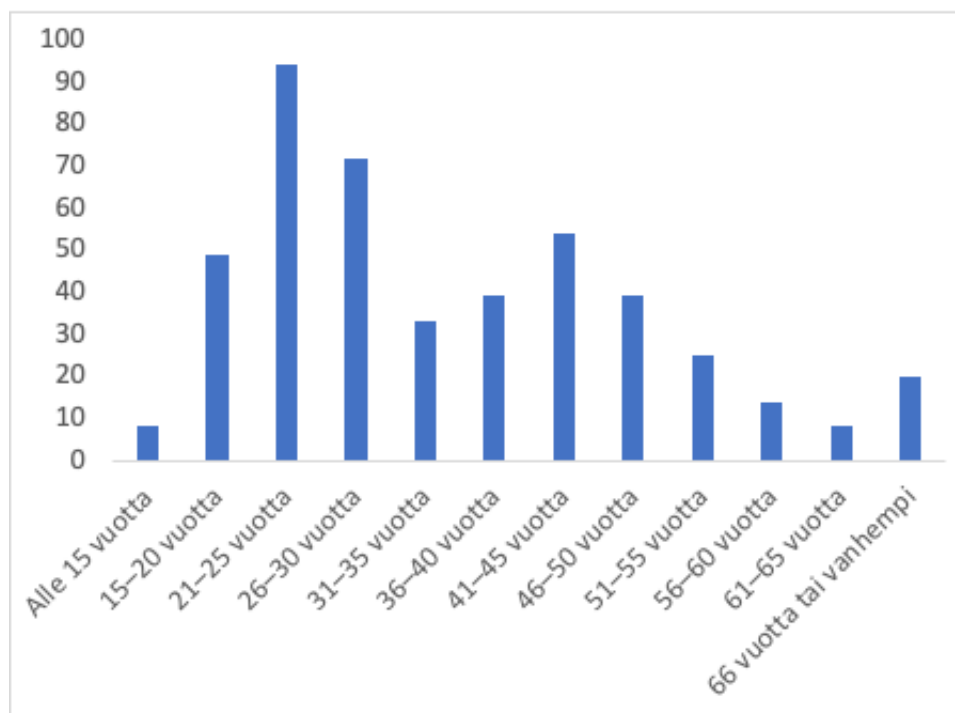
Jaoin aluksi pilottikyselyni linkin tammikuussa 2021 Moodleen suomen kielen opiskelijoiden vertaisryhmään, johon kuului seminaarinsa päättäneitä graduntekijöitä, Whatsappissa Voimisteluliiton silloisten viestintävastustajien ryhmään sekä erälle läheiselleni, joka oli perehtynyt kyselytutkimuksiin omaa graduaan tehdessään. Pilottikyselyni avattiin yhteensä 19 kertaa ja täytettiin alusta loppuun 10 kertaa. Saamani palautteen perusteella kysely oli suoraviivainen ja sen täyttäminen kesti suunnilleen 10 minuuttia, mikä vastasi etukäteisarviotani ja tavoitettani.

Pilottikyselystä vain vähän muokkaamani varsinainen tutkimuskyselyni oli avoinna 8.2.2021–28.2.2021. Tärkein jakelualusta kyselylleni oli Facebook. Sain Voimisteluliiton silloiselta viestintä- ja markkinointipäälliköltä luvan jakaa kyselylinkkiä kunkin kilpavoimistelulajin omaan Facebook-ryhmään ja tehdä sen vielä Voimisteluliiton virallisen Facebook-tilin kautta. Teamgymin lajiryhmään jaoin linkin kuitenkin omalla profiilillani, sillä tunnen lajipiireistä paljon ihmisiä ja ajattelin henkilökohtaisen julkaisun kiinnostavan ainakin omia tuttujani lähtökohtaisesti enemmän kuin liiton viralliselta tililtä tulleet julkaisut. Lisäksi olin julkaissut teamgymin lajiryhmässä aiemmin esimerkiksi arvokisauutisia omalla profiilillani, joten oletin, että minut tunnettaisiin ryhmässä yleisesti aktiivisena ja luotettavana julkaisijana, jota voisi olla kiva auttaa voimisteluaiheisen opiskeluprojektin kanssa. Arvelin myös, että Facebookin algoritmi saattaisi suosia jonkin verran omalla profiilillani tekemiäni julkaisuja ainakin siten, että ryhmässä olevat Facebook-kaverini näkisivät julkaisuni varmemmin. Facebook-ryhmien lisäksi jaoin kyselylinkin myös henkilökohtaisen Instagram-tilini profiiliin. Instagram-tilini oli silloin julkinen, joskaan ei kovin seurattu, mutta tiesin pienehkön seuraajakuntani olevan aktiivista. Seuraajiini kuului paitsi voimisteluväkeä myös ihmisiä, joilla ei ollut erityistä suhdetta voimisteluun, ja toivoin saavani kyselyyn Instagramin kautta varsinkin jälkimäiseen ryhmään kuuluvia vastaajia. Moni seuraajani kommentoi minulle henkilökohtaisesti, että he täyttivät kyselyn omasta mielenkiinnostaan ja halustaan auttaa minua graduprojektini kanssa.

3.2 Vastaajajoukon profiili

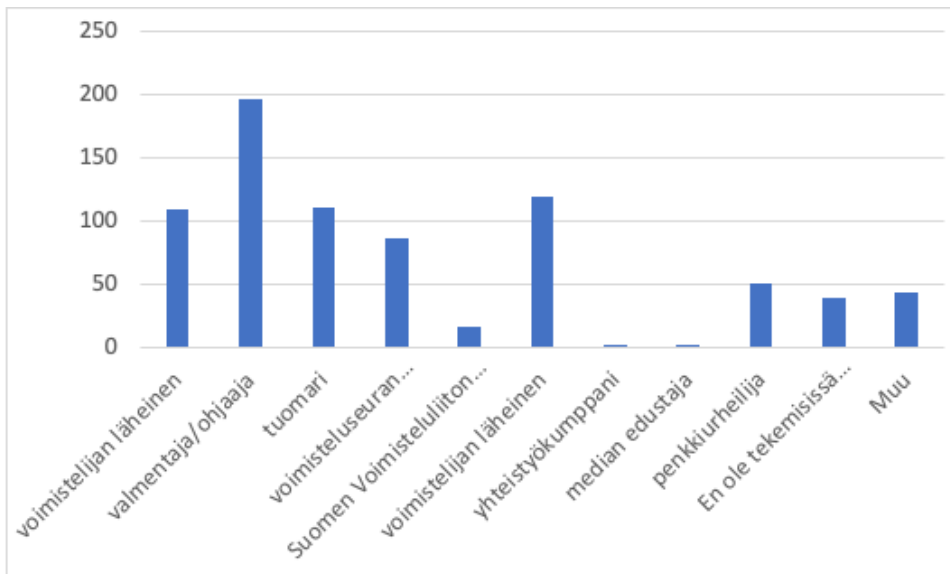
Tutkimuskyselyni täytettiin loppuun asti 455 kertaa. Lisäksi se keräsi 264 osittaista vastausta. Tässä tutkielmassa keskityn tarkastelemaan tuloksia vain niiden vastaajien osalta, jotka täyttivät kyselyn kokonaan (N 455). Esittelen seuraavaksi yksityiskohtaisemmin tätä vastaajajoukkoa.

Vastaajia pyydettiin ilmoittamaan kyselyssä oma ikänsä viiden vuoden tarkkuudella. Selvästi eniten vastauksia annettiin ikäryhmästä 21–25-vuotiaat, johon ilmoitti kuuluvansa yhteensä 94 vastaajaa. Toiseksi eniten oli 26–30-vuotiaita vastaajia (n 79) ja kolmanneksi eniten 41–45-vuotiaita vastaajia (n 54). Pienimmät vastaajaryhmät olivat alle 14-vuotiaat sekä 66 vuotta täyttäneet tai sitä vanhemmat vastaajat, joista kumpaankin ilmoitti kuuluvansa 8 vastaajaa. Vastaajien jakautuminen ikäryhmittäin havainnollistuu kuviossa 1.

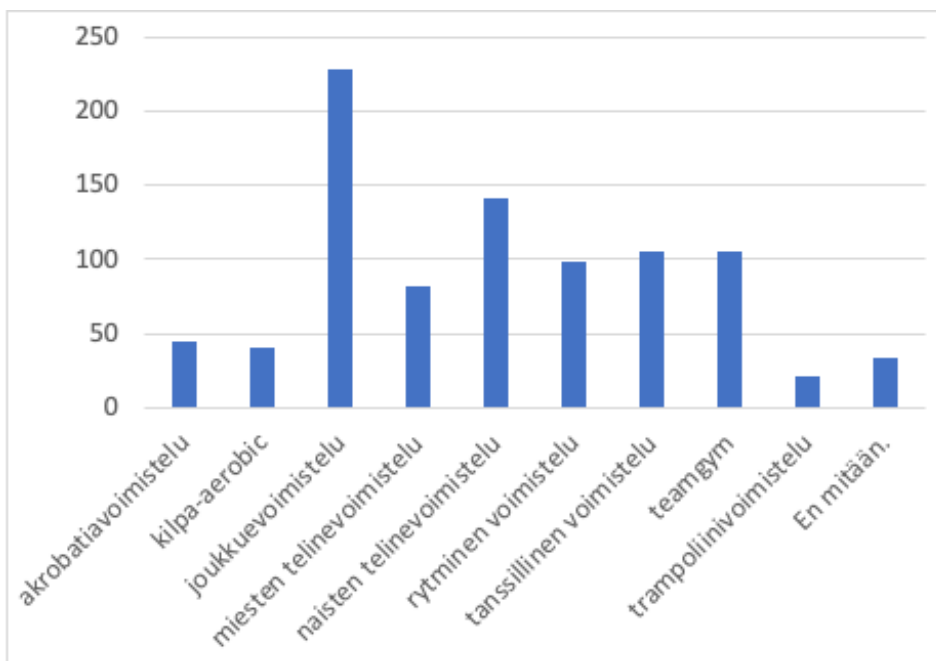
Kuvio 1: Vastaajien (N 455) jakautuminen ikäryhmittäin

Vastaajista 39 eli noin 8,6 prosenttia ilmoitti, ettei ole lainkaan tekemisissä kilpavoimistelun kanssa. Suurimman vastaajaryhmän muodostivat valmentajat tai ohjaajat, joihin ilmoitti kuuluvansa 197 vastaajaa. Suhteellisesti ohjaajia tai valmentajia oli noin 43,3 prosenttia kaikista kyselyyn vastanneista. Toiseksi suurimman vastaajaryhmän (n 120) muodostivat voimistelijoitten läheiset, tuomareita (n 111) ja voimistelijoita (n 110) oli puolestaan seuraavaksi eniten. Pienin vastaajaryhmä oli kilpavoimistelutoiminnan yhteistyökumppanit, joita ilmoitti olevansa 2 vastaajaa. Vastaajien roolien jakautumista havainnollistaa kuvio 2.

Kuvio 2: Vastaajien roolit kilpavoimistelulajien parissa (taustatietokysymys 2)

Vastaajien lajitausta jakautui siten, että selvä enemmistö vastaajista (n 228) kertoi harrastavansa, seuraavansa tai olevansa kiinnostunut joukkuevoimistelusta. Tämä ei ole sinänsä yllättävää, sillä joukkuevoimistelu on harrastajamäärältään selvästi suurin kaikista Suomen Voimisteluliiton kilpavoimistelulajeista. Toiseksi eniten vastaajia (n 142) tuli naisten telinevoimistelusta, joka on vastaavasti harrastajamäärältään liiton lajeista toiseksi suurin. Vastaajien lajitausta on eritelty kuvioon 3.

Kuvio 3: Voimistelulajit, joiden kanssa vastaajat ovat (olleet) tekemisissä tai joita he seuraavat (taustatietokysymys 3)

Naisten telinevoimistelun jälkeen vastaajaryhmien koot eivät korreloi enää liiton lisenssimäärien suuruusjärjestyksen kanssa, sillä kolmanneksi eniten vastauksia (n 106) tuli teamgymistä, joka on lajeista vasta viidenneksi suurin. Teamgymmin verrattain suureen vastaajamäärään vaikuttanee edellä esittämäni pohdinta omasta suhteestani lajin piireihin. Huomattavasti muita lajeja pienemmät vastaajaryhmät kertyivät kuitenkin akrobatiavoimistelusta (n 44), kilpa-aerobicista (n 40) ja trampoliinivoimistelusta (n 21), jotka ovat myös harrastajamääriltään liiton lajeista pienimpiä. Yhteensä 34 vastaajaa ilmoitti, ettei harrasta, seuraa tai ole kiinnostunut mistään voimistelulajista.

4 ANALYYSI

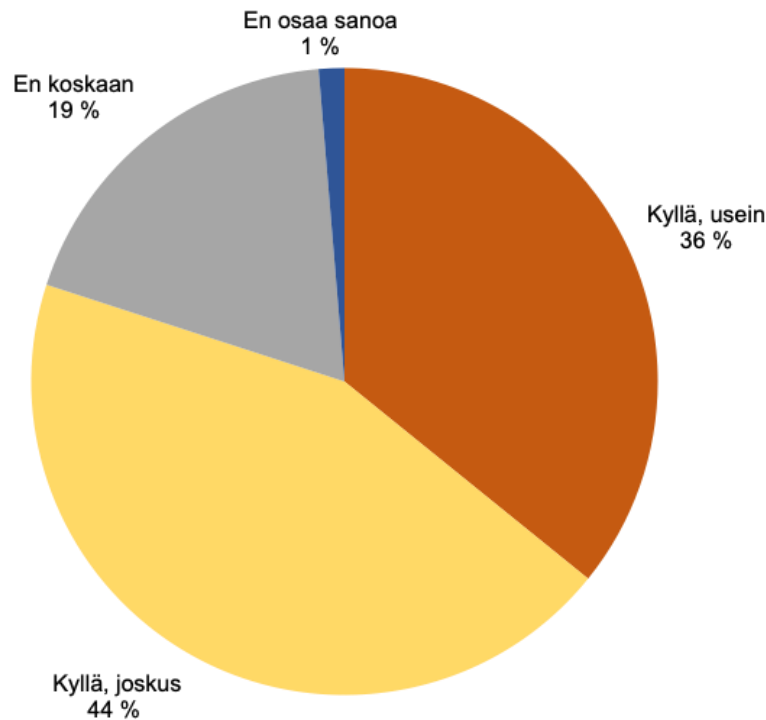
Aloitan analyysini (luvussa 4.1) määrällisellä ja laadullisella katsauksella kyselyn vastaajien kokemuksiin voimistelun kilpailusääntötekstien parissa. Sen jälkeen analysoin (luvussa 4.2) keskilukujen ja sanapilvien avulla, miten vastaajat arvioivat kyselylomakkeella tiedusteltujen liiketermien ymmärrettävyyttä. Aloitan määrällisen katsaukseni ymmärrettävimmiksi arvioiduista termeistä ja etenen vaikeimmin ymmärrettäviin. Lopuksi tarkastelen (luvussa 4.3) keskihajontaa hyödyntäen, kuinka samanmielisiä vastaajat olivat erilaisten liiketermien ymmärrettävyyden arvioissa.

4.1 Vastaajien kokemukset sääntöteksteistä

Selvitin kyselyn taustatieto-osiossa, lomakkeen neljännellä kysymyksellä, missä määrin vastaajat ovat lukeneet aiemmin voimistelulajien kilpailusääntöjä. Sääntötaustaa kartoittavalla kysymyksellä halusin saada jonkinlaisen käsityksen siitä, kuinka tottuneita vastaajat ovat lukemaan sääntötekstejä ja niiden myötä myös kirjallista liiketermistöä. Kaikkiaan 369 vastaajaa ilmoitti lukeneensa voimistelulajien kilpailusääntöjä edes joskus. Vastaajista 86 ilmoitti, ettei ollut koskaan lukenut voimistelusääntöjä. 6 vastaajaa ei osannut sanoa, oliko lukenut sääntöjä aiemmin.

Laskettuani vastausmäärät yhteen, huomasin, että olin jättänyt kyselylomakkeelle tämän kysymyksen kohdalle mahdollisuuden ruksia useamman kuin yhden vastausvaihtoehdon, ja kuusi vastaajaa olikin antanut kaksi vastausta. Viisi heistä vastasi lukeneensa kilpailusääntöjä sekä usein että joskus, yksi puolestaan sekä joskus että ei koskaan. Annetut vastaukset olivat ristiriidassa keskenään, joten kävin näiden vastaajien lomakkeilta läpi heidän vastauksensa kaikkiin muihinkin kysymyksiin. Niidenkään perusteella ei ollut yksiselitteisesti pääteltävissä, mikä heidän tosiasiallinen kokemuksensa sääntötekstien parissa on. Sijoitin nämä tapaukset “joskus”-kategoriaan.

Saatujen vastausten perusteella (ks. kuviota 4) voidaan todeta, että suurin osa vastaajista on jossain määrin tutustunut sääntöteksteihin: 163 vastaajaa ilmoitti lukeneensa voimistelulajien kilpailusääntötekstejä “usein” ja 201 “joskus”. Vastaajista 85 ei ilmoituksensa mukaan ollut lukenut sääntöjä koskaan eikä 6 osannut sanoa, onko lukenut sääntöjä edes joskus. Vastausten suhteellinen jakauma havainnollistuu kuviossa 4.

Kuvio 4: Vastausten (N=455) suhteellinen jakautuminen kilpailusääntöjen lukemiskokemuksen perusteella (taustatietokysymys 4)

Sääntökysymyksen yhteydessä vastaajilla oli siis mahdollisuus kertoa vapaaehtoisesti ja vapaamuotoisesti, minkä vuoksi he olivat tulleet lukeneeksi voimistelusääntöjä. Kaikkiaan 352 vastaajaa oli kirjoittanut vastauksen tähän kysymykseen. Avovastauksissa korostuivat kyselyn neljän suurimman vastaajaryhmän (ks. vastaajaprofiili luvusta 3.2) eli valmentajien/ohjaajien, voimistelijoiden läheisten, tuomareiden ja voimistelijoiden vastaukset. Useat valmentajat ja tuomarit painottivat, että heidän yksinkertaisesti täytyy tuntea ja ymmärtää kilpailusäännöt kyetäkseen hoitamaan omia tehtäviään, kuten aineistoesimerkeissä (1–3):

(1): Olen tuomari ja valmentaja, joten säännöt pitää tuntea. (Vastaaja 186: vastaajakategorioiden valmentaja ja tuomari.)

(2) Valmentajan roolissa tehdessä kilpailuohjelman koreografiaa sekä tuomarin ominaisuudessa valmistautuessa tuomarointiin, tuomarikortin päivitykseen tai kun säännöt muuttuvat. (Vastaaja 8: valmentaja, tuomari ja seuratoimija.)

(3) Sekä valmentajana/koreografina että voimistelijana on toisinaan ollut tarpeen tarkistaa, mitä säännöissä lukee, jotta tietää, mitkä vaatimukset ovat. Toki myös mielenkiinnosta; [xx]tieteilijänä [tieteenala poistettu] säännöt ovat lähellä sydäntä. (Vastaaja 59: voimistelija ja valmentaja.)

Voimistelijoiden läheiset ja erityisesti vanhemmat (kuten aineistoesimerkeissä 4 ja 6) kertoivat lukeneensa sääntöjä paitsi mielenkiinnosta myös ymmärtääkseen, miten heidän lastensa kilpailut etenevät ja millä perusteilla kilpailusuorituksia arvioidaan. Osa voimisteliijoista itse ilmoitti lukeneensa

sääntöjä saadakseen tietää, mistä arviointi muodostuu tai miten millaisiakin liikkeitä arvioidaan (ks. aineistoesimerkkejä 5 ja 6):

(4) Ymmärtääkseni jotain kilpailevan lapsen kilpailuista. (Vastaaja 564: läheinen.)

(5) Koska kisaan itse ja halusin ymmärtää, esimerkiksi mistä menee pisteitä ja millaiset liikkeet ovat sallittuja. (Vastaaja 368: voimistelija, valmentaja.)

(6) Ymmärtääkseni mistä pisteet tulevat, mitä vaaditaan/kriteerit, ymmärtääkseni paremmin lajia, ymmärtääkseni mitä koreografiassa/ohjelmassa arvostellaan. (Vastaaja 542: voimistelija, valmentaja, läheinen, yleisö.)

Yksittäiset voimistelijat ilmoittivat tutustuneensa sääntöihin koulutöitään varten tai puhtaasti hivin vuoksi. Erään voimistelijan läheisen vastauksesta (ks. aineistoesimerkkiä 7) oli tulkittavissa, että sääntöjä luetaan ja kilpailusuoritusten arviointiperusteita halutaan ymmärtää myös siksi, etteivät kilpailujen lopputulokset näytä aina yleisön silmissä oikeudenmukaisilta:

(7) Erittäin usein on ollut vaikea ymmärtää, miksi tuomarit antavat hallitseville mestareille/seurojen ykkösjoukkueille aina parhaat pisteet, riippumatta siitä, miten hyvin he onnistuvat. Esim. jos seurassa on kaksi joukkuetta samassa sarjassa, niin ns. kakkosjoukkue pisteytetään lähes aina hänille. (Vastaaja 217: läheinen.)

Lisäksi kilpailusääntöjä luetaan käytännöllisistä syistä, jotka eivät liity suoraan tuomaritehtäviin, valmentamiseen tai omaan kilpailuun. Useat voimisteluseuroissa työskentelevät tai seurojen luottamustehtäviä hoitavat vastaajat kertoivat, että he ovat lukeneet sääntöjä voidakseen järjestää kilpailuja tai esimerkiksi vastata kilpailujen pistelaskennasta. Osa voimistelijoiden läheisistä toimii puolestaan joukkueenjohtajina, kuten aineistoesimerkeissä (8–9), ja heillä voi olla kilpailutilanteisiin liittyviä tehtäviä, joita varten säännöt täytyy olla hallussa:

(8) Kisakampauksia ja ylipäätään kisoja varten jojon ja huoltajan roolissa. (Vastaaja 224: läheinen.)

(9) Koska ilmoitan joukkueeni kisoihin ja tarvitsen tietää, mitkä ovat säännöt kilpailuissa [sic] mm. vaatteiden ja asusteiden sekä ilmoittautumisasioiden suhteen. (Vastaaja 279: muu, "voimistelujoukkueen joukkueenjohtaja".)

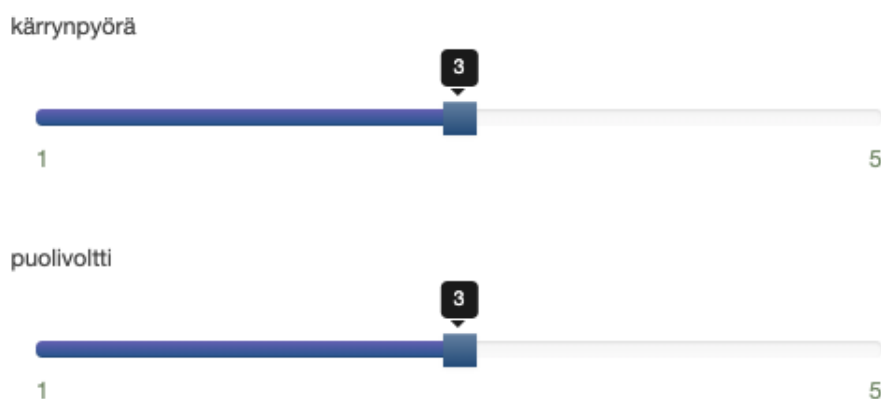
Yksi vastaaja ilmoitti myös toimineensa välillä median edustajana ja lukeneensa sääntöjä joskus mediatehtävien hoitamista varten.

Vaikka selvä enemmistö vastaajista olikin valmentajia, ohjaajia, tuomareita ja muita kilpavoimistelun asiantuntijoita, joille voimistelulajien kilpailusäännöt ovat tuttuja ja usein luettuja tekstejä, kyselyn vastauksista kävi ilmi, että sääntöjä lukevat satunnaisesti myös useat maallikot. Heillä on yleensä jokin suhde kilpavoimisteluun mutta ei välttämättä syvällistä asiantuntemusta eri voimistelulajeista tai niiden liiketermistöstä.

4.2 Liiketermien yleistajuisuus keskilukujen perusteella

Mittasin kyselylomakkeen kuudennessa kysymyksessä liiketermien yleistajuisuutta 5-portaisen Likert-asteikon avulla. Esitetty kysymys kuului: “Kuinka ymmärrettävä voimisteluliikkeen tai -asennon nimitys on mielestäsi? “

Vastaamiseen käytettävä Likert-asteikko toimi liukusäätimellä, ja asetin asteikolle viisi kohtaa, joihin säädin oli mahdollista pysäyttää. Toisin sanoen vastaajilla oli viisi eri vastausvaihtoehtoa. Kyselytyökaluni liukusäätimellä toimivalle järjestysasteikolle ei ollut kuitenkaan mahdollista asettaa sanallisia määritteitä, vaan järjestysasteikon vastausvaihtoehdot olivat vasemmalta oikealle luettuna 1–5. Lukujen 1, 3 ja 5 merkitykset oli määritelty sanallisesti liukuasteikkoa edeltäneen kysymyksen yhteydessä. Näiden vastausvaihtoehtojen järjestys oli vasemmalta oikealle ja pienimmästä luvusta suurimpaan luettuna 1: “täysin käsittämätön” – 3: “jokseenkin ymmärrettävä, jokseenkin vaikeasti ymmärrettävä” – 5: “täysin ymmärrettävä” (ks. kuva 1 ja kyselylomake liitteestä 1).

Kuva 1: Kyselylomakkeen Likert-asteikko, jonka liukusäätimen avulla vastaajat arvioivat liiketermien ymmärrettävyyttä asteikolla 1 = täysin käsittämätön – 5 = täysin ymmärrettävä.

Lukujen 2 ja 4 merkitystä ei määritelty vastaajille erikseen, sillä arvioin vastaajien osaavan päätellä, mitä ne suurin piirtein voisivat olla suhteessa asteikon ääripäihin, eivätkä pilottikyselyni vastaajatkaan toivoneet niille selkeyden vuoksi tarkempia määritelmiä. Mielestäni mielekkäimmät määritelmät niille voisivat olla “heikosti ymmärrettävä” (2) ja “melko ymmärrettävä” (4), joilla viitataan jatkossa näihin lukuihin.

Järjestysasteikon muuttujaa analysoitaessa moodi eli tyyppiarvo ja mediaani ovat periaatteessa ainoat soveltuvat keskiluvut, sillä järjestystasoisille muuttujille ei ole todellisuudessa olemassa mittausyksikköä. Moodi tarkoittaa muuttujan arvoa, jota aineistossa esiintyy kaikkein eniten. Mediaani puolestaan on suuruusjärjestykseen asetetuista muuttujan arvoista keskimääräinen (Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja, viitattu 14.3.2023). Olen kuitenkin laskenut kullekin

aineistoni liiketermille moodin ja mediaanin lisäksi myös aritmeettisen keskiarvon. Tämä on perusteltua ja helpottaa tulosten analysointia, koska vastausten määrä on suuri, ja teknisistä syistä liukuasteikon vastausvaihtoehdot olivat joka tapauksessa numeeriset, vaikka lukujen sanalliset määritelmät oli vastaajille selitettykin. Lisäksi aritmeettinen keskiarvo on yleisesti käytetty ja intuitiivisesti ymmärrettävä keskiluku (Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja: Keskiluvut, viitattu 14.3.2023).

Seuraavaksi esittelen tuloksia keskilukujen avulla. Etenen korkeimman keskiarvon saaneista eli yleistajuisimmiksi arvioituista liiketermeistä kohti vaikeaselkoisimpia termejä.

4.2.1 Aineiston ymmärrettävimmiksi arvioidut termit

Kyselyn 60 liiketermistä 9 sai keskiarvokseen vähintään 4, kun keskiarvoja vertaillaan kahden desimaalin tarkkuudella. Nämä 9 vähintäänkin “melko ymmärrettäväksi” arvioitua termiä on havainnollistettu kuvan 2 sanapilven avulla. Termit on merkitty sitä suuremmalla fonttikoolla, mitä korkeamman keskiarvon ne ovat saaneet. Toisin sanoen kaikkein ymmärrettävimmiksi arvioidut termit ovat sanapilvessä kaikkein suurimpia.

Kuva 2: Sanapilvi *kaikkein ymmärrettävimmiksi* arvioituista termeistä (liukuasteikkokysymys 1)

Kuten sanapilvestä näkee, vastaajat arvioivat, että liiketermi *käsilläseisonta* on kysytyistä termeistä kaikkein yleistajuisimmaksi mielletty liiketermi. Kaikista 455 vastaajasta peräti 447 arvioi käsilläseisannon luvulla 5 eli täysin ymmärrettäväksi, joten sekä termin moodi että mediaani ovat 5 eli “täysin ymmärrettävä”. Lopuista kahdeksasta vastaajasta seitsemän arvioi termin luvulla 4 ja yksi luvulla 2, minkä myötä termin keskiarvokin on 4,98. Toisin kuin aivan kaikkien muiden aineistoni

liiketermien kohdalla, yksikään vastaajista ei pitänyt käsilläseisontaa täysin käsittämättömänä eli valinnan 1 arvoisena terminä.

Toiseksi selkeimmäksi termiksi arvioitiin *kärrynpyörä*, jonka moodi ja mediaani olivat niin ikään 5 / täysin ymmärrettävä. *kärrynpyörän* aritmeettinen keskiarvo 4,58 on varsin korkea mutta jo selvästi matalampi kuin *käsilläseisonnalla*. Arvelen sen johtuvan siitä, että *käsilläseisonta* on terminä täysin läpinäkyvä eli **transparentti**. Termin muodostavien sanojen merkitys on siis sama kuin termille käsitelmäärityksessä annettu varsinainen merkitys. Toisin sanoen *käsilläseisonta* tarkoittaa sananmukaisesti käsillä seisomista. Sen sijaan *kärrynpyörä* on **metafora** eli kielikuva, joka perustuu kahden asian osittaiseen samankaltaisuuteen (TTP s.v. Kielitiede: *metafora*). Kärrynpyöräksi nimettyä voimisteluliikettä tehdessään voimistelija pyörähtää sivuttaissuunnassa jaloiltaan käsilleen ja takaisin jaloilleen. Tempu muistuttaa visuaalisesti vanhanaikaisten hevöskärryjen pyörää, jonka navan ja kehän välissä on puisia puolia. Vastaajat, jotka tietävät, miltä esine nimeltä kärrynpyörä näyttää, pystyvät todennäköisesti kuvittelemaan, millaista liikettä samanniminen termi suurin piirtein kuvaa. Vastaavasti niille vastaajille, joille kirjaimellisen kärrynpyörän ulkomuoto on vieras, liiketermin merkitystäkin voi olla vaikeampaa päätellä.

Seuraavaksi selkeimmät termit *käsilläseisannon* ja *kärrynpyörän* jälkeen ovat järjestyksessä 3. *volti* (ka 4,51), 4. *vaaka* (ka 4,46), 5. *niskaseisonta* (ka 4,41), 6. *spagaatti* (ka 4,36) ja 7. *perusasento* (ka 4,17). Ne ovat kysytyistä termeistä viimeiset, joiden mediaanit ovat 5 (“täysin ymmärrettävä”), ja niiden moodit ovat myös 5 “täysin ymmärrettävä”. Aineiston ymmärrettävimmistä termeistä 8. on *saksihyppy* (ka 4,08) ja 9. *puolivolti* (4,03), joiden mediaanit ovat 4 / melko ymmärrettävä ja moodit 5 /täysin ymmärrettävä.

Keskiarvoiltaan vähintään “melko ymmärrettäväksi” arvioituista termeistä transparentteja ovat *käsilläseisonta* ja *niskaseisonta*. Selkeitä metaforia ovat *kärrynpyörä* ja *vaaka*. Myös termissä *saksihyppy* on metaforisuutta, vaikka sen jälkiosa *hyppy* onkin transparentti. Täysin läpinäkymättöminä eli **opaakkeina** pidän termejä *volti* ja *spagaatti*, joiden ilmiäiset eivät kerro mitään niiden merkityksestä. Toisaalta *voltista* johdettua termiä *puolivolti* voidaan pitää vain jossain määrin opaakkina, sillä sen alkuosa *puoli-* kuvaa jokseenkin läpinäkyvästi tempun variaatiota. Sen myötä *voltin* merkityksen tunnistavan lienee mahdollista saada *puolivolti*-termin perusteella jonkinlainen käsitys siitä, miltä *puolivolti* tempuna näyttää. Joukon vaikeimmin luokiteltava liiketermi on mielestäni *perusasento*. Sen muoto ei periaatteessa kuvaa lainkaan termin merkitystä, mutta toisaalta termiä voi pitää myös jonkinasteisena metaforana, sillä varsinkin sotilaskielessä tunnettu *perusasento* (ks. esim. KS s.v. *perusasento*) on pitkälti samannäköinen kuin voimistelun *perusasento*.

Vaikka yleistajuisimmiksi arvioidut liiketermit ovat luonteeltaan erityyppisiä, niitä yhdistää se, että ne kuvaavat niin sanottuja voimistelun perusliikkeitä, jotka ovat olennainen osa lähes kaikkia kilpavoimistelulajeja sekä myös harraste- ja jopa kouluvoimistelua. Tämä seikka nostettiin esiin myös kyselyn avoimissa vastauksissa, kuten aineistoesimerkki (10) osoittaa:

(10): Koen että esim. voltti ja kärrynpyörä ovat niin yleisiä termejä kaikille mm. koululiikunnasta että ne ovat ymmärrettäviä vaikkei nimi sinällään liikkeestä kerro. (Vastaja 437: voimistelija, yleisö.)

Merkityksen tuttuuden vuoksi ainakin osan vastaajista oli hankalaa arvioida termien ymmärrettävyyttä niiden pelkän muodon perusteella. On siis hyvin mahdollista, että varsinkin perusvoimisteluliikkeitä kuvaavia termejä ja niistä muodostettuja yhdyssanoja tai sanaliittoja on arvioitu muita termejä ymmärrettävämmiksi, vaikka niiden rakenteelliset piirteet eivät tukisi erityisesti niiden selkeyttä. Osa vastaajista (ks. aineistoesimerkkiä 11) pohtikin aihetta kriittisesti avovastauksissaan:

(11) Lähes mahdotonta arvioida liikkeiden nimien ymmärrettävyyttä. Esimerkiksi sanat spagaatin ja viltti [sic, po. voltti] ja niiden johdannaiset. Jos oletetaan että kyseiset sanat ovat jo yleiskieltä ja siksi itsessään ymmärrettäviä on suuri osa niiden johdannaisia myös ymmärrettäviä. Toisaalta kyseiset sanat itsessään eivät kerro mitään tehtävästä liikkeestä jos jostain syystä et olisi niitä ikinä kuullut. Itse koen että nämä kyseiset sanat ovat jo täysin yleiskieltä ja siksi oletettavasti kaikkien tiedossa. (Vastaja 486: seuratoimija.)

Vastajan 486 havaintoa ja oletusta tiettyjen termien yleiskielisyydestä tukee myös se, yhdeksästä ymmärrettävimmäksi arvioiduista termistä seitsemän löytyy hakusanoina suomen yleiskielen sanakirjasta eli Kielitoimiston sanakirjasta. Niistä kuuden sana-artikkelissa on kuvattu sanojen merkitystä urheilu- tai voimistelukontekstissa. Näin ollen ainakin voimistelun liiketermit *käsilläseisonta*, *kärrynpyörä*, *voltti*, *vaaka*, *spagaatti* ja *puolivoltti* voidaan tulkita pitkälti yleiskielisiksi ja siten yleistajuisiksi niiden termityypistä riippumatta. Toisaalta osa vastaajista on saattanut noudattaa kirjaimellisesti kyselylomakkeen ohjeita, joissa pyysin vastaajia arvioimaan pelkästään termien ymmärrettävyyttä, vaikka niiden merkitykset olisivatkin vastaajille tuttuja, sekä miettimään, pystyisivätkö he kuvittelemaan pelkkien nimitysten perusteella, miltä mitkäkin liikkeet tai asennot näyttäisivät. Tällaisesta vastaustyylistä kielii se, että *käsilläseisontaa* lukuun ottamatta kaikkia aineiston liiketermejä oli arvioitu ainakin kertaalleen luvulla 1, joka merkitsi täysin käsittämätöntä.

4.2.2 Jokseenkin ymmärrettäviksi arvioidut termit

Liiketermeistä 17:n aritmeettinen keskiarvo oli alle 4 mutta vähintään 3. Niiden keskiarvot vaihtelevat siis välillä 3,99–3,00, eli luokitteluasteikolla ne sijoittuisivat välille “melko ymmärrettävä” – “jokseenkin ymmärrettävä, jokseenkin vaikeasti ymmärrettävä”. Kun kaikki aineiston termit järjestetään keskiarvojensa perusteilla yleistajuisimmasta vaikeaselkoisimpaan, vähintään 3:n keskiarvon saaneet termit asettuvat sijoille 10.–26. Tähän termijoukkoon kuuluu transparentteja, jokseenkin transparentteja tai puoliopaakkeja, metaforisia ja puolimetaforisia termejä sekä kaksi termiä, jotka vaikuttavat transparenteilta mutta ovat jossain määrin jopa harhaanjohtavia. Näiden termien arvioitu ymmärrettävyyssjärjestys on havainnollistettuna kuvan 3 sanapilvessä, jossa suurimpana erottuvat jälleen sanat, jotka saivat kyselyssä suurimman keskiarvon.

Kuva 3. Sanapilvi *heikommin ymmärrettäviksi* arvioituista termeistä (liukuasteikkokysymys 1)

Tämän joukon läpinäkyvimät ovat ymmärrettävyyssjärjestyksen 21. liiketermi *kynnärnojakäsiseisonta* (ka 3,378) ja 24. termi *puolikierrehyppy* (3,08), joista molempien mediaaniarvo on 3 / “jokseenkin ymmärrettävä, jokseenkin epäymmärrettävä” ja tyyppiarvo 5 / “täysin ymmärrettävä”. Keskiluvut osoittavat, että vaikka termien muodot kuvaavat niiden merkityksiä varsin kirjaimellisesti, vastaajat ovat arvioineet termien yleistajuisuutta hyvin eri tavoin. Arvelen, että *kynnärnojakäsiseisonnan* alkuosa *kynnärnoja* on voinut ohjata varsinkin voimistelupiirien ulkopuolisten vastaajien ajatuksia esimerkiksi kulkuvälineiden istuimissa tai tuoleissa oleviin käsituikiin, joita myös kynnärnojiksi kutsutaan, ja siten aiheuttaa hämmennystä. Toisaalta taas termin alkuosa *kynnärnoja* antaa ymmärtää, että liikkeessä “seistään” kynnärnojassa tai kynnärnojan “päällä”, mutta sitä seuraa heti instruktiivisijainen *käsiseisonta*, jonka voi tulkita yhtä aikaa vahvistavan käsitystä kynnärnojassa käsillä seisomisesta sekä ristiriitaisesti ilmaisevan, että kynnärnojasta huolimatta liikkeessä tulee kuitenkin seistä pelkät kämmenet maassa, kuten

käsilläseisonnassa. Termistä *puolikerrehyppy* ei puolestaan käy ilmi, minkälainen vartalonasento hyppyssä tulee olla tai mihin akselin suuntaan kiertymisliikkeen tulisi tapahtua. Syitä vastausten hajontaan on hankalaa arvioida, sillä yksikään vastaaja ei nostanut näitä termejä esiin avoimissa vastauksissaan.

Jos sinänsä opaakki liiketermi *voltti* tulkitaan yleiskieliseksi, siitä johdetut termit *voltti kierteellä* (ymmärrettävimmistä 10:s, keskiarvo 3,99), *tuplavoltti* (11./3,97), *kerävoltti eteenpäin* (13./3,91), *kaksoisvoltti* (15./3,804), *voltti eteenpäin kerien* (17./3,67) ja *suora voltti* (23./3,17) voidaan luokitella vähintään jokseenkin transparentteihin tai puoliopaakkeihin termeihin edellä mainitun *puolivoltin* tapaan. Ainakin osaa niistä voi pitää enemmän puoliopaakkeina kuin jokseenkin transparentteina, koska monitulkintaisuus heikentää niiden läpinäkyvyyttä.

Naisten telinevoimistelun, teamgymin ja trampoliinivoimistelun säännöistä poimimani *tuplavoltti* tarkoittaa samaa kuin naisten ja miesten telinevoimistelun, teamgymin ja trampoliinivoimistelun säännöissä mainittu *kaksoisvoltti*. Tempuun, jossa voimistelija pyörähtää ilmassa kaksi kertaa vartalonsa poikittaisakselin ympäri, viitataan myös termillä *tupla* ainakin edellä mainittujen kilpavoimistelulajien puhutussa slangissa sekä teamgymin ja trampoliinivoimistelun säännöissä. Sisällytin *kaksoisvoltin*, *tuplavoltin*, *tuplan* sekä teamgymin säännöissä mainitun *kerätuplan* mukaan kyselyyni, sillä halusin selvittää, mikä tempun synonyymeista arvioitaisiin ymmärrettävimmäksi. Vaikka *kerätupla* on termeistä ainoa, joka kuvataan eksplisiittisesti voimistelijan vartalonasentoa tempun aikana, kokemukseni mukaan myös termeillä *kaksoisvoltti*, *tuplavoltti* ja *tupla* viitataan käytännössä hyvin usein jonkinlaisessa kippura-asennossa eteenpäin pyöritettävään volttiin, ellei liikkeen pyörimissuuntaa tai voimistelijan vartalonasentoa täsmennetä puhe- tai tekstiyhteydessä jotenkin muuten. Yksi kyselyn vastaajista kuitenkin huomautti (ks. aineistoesimerkkiä 12), että pelkkä *tupla* voi tarkoittaa muiden kilpavoimistelulajien kontekstissa muutakin kuin kaksinkertaista voltia:

(12): Joissain liikkeiden nimissä tiedän niiden tarkoittavan eri lajeissa eri liikkeitä, esim. *tupla* on rytmisen ja joukkuevoimistelun edustajalle selkeästi narulla tehtävä hyppy jossa naru menee kaksi kertaa ympäri yhden hypyn aikana, kun taas käsittääkseni (?) telinevoimistelussa ja teamgymissä *tupla* tarkoittaa kahden voltin tekemistä. (Vastaaaja 318: valmentaja, tuomari, seuratoimija.)

Edellä mainituista synonyymeista *tuplavoltti* ja *kaksoisvoltti* ovat kummatkin saaneet aineistossani mediaaniarvokseen 4:n ja moodikseen 5:n eli "täysin ymmärrettävän". Yleistajuisimpien liiketermien listalla 11:nneksi sijoittuneen *tuplavoltin* aritmeettinen keskiarvo on kuitenkin hitusen korkeampi ja keskihajonta (1,18) hitusen matalampi kuin 15:nneksi sijoittuneella *kaksoisvoltilla* (keskihajonta 1,24). Pidän tätä tulosta mielenkiintoisena, sillä termien kaksinkertaisuutta merkitsevät alkuosat ovat

yhtä läpinäkyvät ja *tuplavoltti* alkuosa vieläpä lainaa indoeurooppalaisista kielistä. Syy siihen, miksi *tuplavoltti* on arvioitu useammin ymmärrettävämmäksi kuin *kaksoisvoltti* piilleekin siinä, että voimistelusaleilla tempusta puhutaan tyypillisesti ja ytimekkäämmin *tuplana*, ja siten *tuplavoltti* saattaa kuulostaa monen kielikorvaan tutummalta kuin *kaksoisvoltti*. Toisaalta taas pelkkä *tupla* arvioitiin vasta aineiston 28:nneksi yleistajuisimmaksi termiksi keskiarvolla 2,903, mediaanilla 3 eli “jokseenkin ymmärrettävä, jokseenkin epäymmärrettävä” ja moodilla 1 eli “täysin käsittämätön”. Jälkiosan *voltti*- puuttuminen tekee *tuplasta* läpinäkymättömämmän ja siten vaikuttaa vaikeuttavan termin merkityksen hahmottamista etenkin lajipiirien ulkopuolisten; samalla kaksinkertaista *voltti* kuvaava termi mene helpommin sekaisin kaksinkertaista hyppynarun pyöräytystä kuvaavaan termin kanssa. Toisaalta määriteosan *kerä*- lisääminen *tuplan* edelle ei näytä kasvattavan termin ymmärrettävyyttä lainkaan, kun *kerätuplan* keskiarvo 2,89 oli vasta aineiston 31:nneksi korkein. Termin muut keskiluvut olivat vastaavat kuin *tuplalla*.

Siinä missä *tupla* tarkoittaa usein eteenpäin kippurassa pyöritettävää kaksoisvolttia, pelkällä *voltilla* viitataan vastaavasti usein kippura-asennossa eteenpäin pyöritettävään yksöisvolttiin, vaikka periaatteessa *voltti* voi kontekstista riippuen kuvata hyvin monenlaisia temppuja. Pelkän *voltti* lisäksi kippuraista volttiliikettä kuvaavat aineistossani myös liiketermit *kerävoltti eteenpäin* ja *voltti eteenpäin kerien*. Näistä kolmesta synonyymista yleistajuisimmaksi arvioitu *voltti* käsiteltiin jo aiemmin luvussa 4.2.1. Jälkimmäisistä *kerävoltti eteenpäin* oli keskiarvonsa 3,91 perusteella aineiston 13:nneksi yleistajuisin ja *voltti eteenpäin kerien* keskiarvollaan 3,67 aineiston 17:nneksi yleistajuisin liiketermi. Molempien yleistajuisuuden arviossa mediaanivastaus oli 4 ja moodi 5. Vaikka näiden kahden termien keskinäisessä arvioinnissa ei ole valtaisa eroa, kuitenkin niiden perusteella on havaittavissa, että *voltti eteenpäin kerien* -termissä tapaa ilmaiseva instruktiivilauseke (*kerien*) heikentää termin ymmärrettävyyttä. Palaan pohtimaan instruktiivisijaisten terminosien ja ymmärrettävyyden yhteyttä vielä luvussa 4.2.3.

Puoliopaakkina tai vähintään jokseenkin transparenttina pidän myös liiketermiä *jalanvaihtospagaattihyppy* (ymmärrettävimpien 19:s keskiarvolla 3,39), jossa *spagaatti* on toisaalta täysin opaakki ja toisaalta yleiskielinen terminosa, mutta jonka muut osat antavat hyvin sananmukaisen käsityksen liikkeestä. Analysoin läpinäkyvyyden vaikutusta liiketermin *jalanvaihtospagaattihyppy* yleistajuisuuteen tarkemmin luvussa 4.2.4 samalla, kun esittelen sen kahta synonyymia, joita vastaajat arvioivat myös kyselyssä.

Selviä metaforia yli 3:n keskiarvon saaneista termeistä ovat *lunnunpesä* (sija 20., ka 3,382) ja *kukkovaaka* (25./3,05), joista jälkimmäisen yhdyssanan molemmat osat toimitettiin yksinäänkin

metaforisina liiketermeinä. Puolittain metaforisia ovat *ristiaskel* (12./3,93), *jännehyppy* (14./3,86), *jännehyppy ½ käännöksellä* (15./3,802) ja *kukkoseisonta* (26./3,00).

Täysin suorassa vartalonasennossa ja kädet ylöspäin suoriksi ojennettuina suoritettava *jännehyppy* kuuluu perusliikkeisiin kaikissa voimistelulajeissa, minkä perusteella on yllättävää, ettei sitä arvioitu ymmärrettävämmäksi. Toisaalta juuri termin määriteosan metaforisuus ja sen monitulkintaisuus voi hämmentää etenkin lajipiireihin kuulumattomia vastaajia: maallikko saattaa mieltää jänteen ensisijaisesti sidekudokseksi, joka kiinnittää lihaksen luuhun, eikä niinkään geometriseksi janaksi tai vaikkapa jousen päiden väliin pingotetuksi langaksi, jollaisiin *jännehyppy* viittaa. Termistä johdettu *jännehyppy ½ käännöksellä* merkitsee samaa liikettä kuin aiemmin analysoimani *puolikierrhyppy*, joka oli läpinäkyvyydestään huolimatta keskiarvonsa perusteella vasta aineiston 24:nneksi yleistajuisin liiketermi. Ensiksi mainittu oli näistä kahdesta synonyymistä ymmärrettävämpi myös termien mediaaniarvojen (4 vs. 3) perusteella. Vaikka pelkässä *jännehypyssä* kielikuvallinen alkuosa *jänne* on saattanut hämmentää vastaajia jossain määrin, liiketermissä *jännehyppy ½ käännöksellä* saman osan metaforisuus on voinut parantaa termin yleistajuisuutta erityisesti hypyn edellyttämän vartalonasennon osalta. Toisaalta myös liikkeen aikana tapahtuvaan suunnanmuutokseen viittaava terminosa *käännöksellä* on voitu kokea yksiselitteisemmäksi kuin synonyymissa vastaavaa piirrettä kuvannut *kierre*. Hieman samaan tapaan myös keskenään synonyymisten *kukkovaa'an* ja *kukkoseisontan* kohdalla metaforisuus näyttää yllättäen olevan yleistajuisuutta kohentava piirre, sillä kahdesta metaforasta muodostuva *kukkovaaka* on arvioitu useammin “täysin ymmärrettäväksi” eli luvulla 5 kuin vain alkuosassaan metaforan sisältävä *kukkoseisonta*. Ensiksi mainitun kaikkien vastausten tyyppi-arvo oli 5, siis “täysin ymmärrettävä”, kun jälkimmäisellä se oli vain 2 eli “heikosti ymmärrettävä”. Vaikka *kukkoseisonta* kuvaa jälkiosansa perusteella läpinäkyvämmän kyseisen voimisteluliikkeen asentoa, on mahdollista, että varsinkin laji-ihmiset mieltävät jälkiosan *vaaka* vaivattomammin tasapainoliikkeeksi.

Yli keskiarvon 3 saaneista liiketermeistä vaikeimmin analysoitavina pidän termiä *haarapunnerrus* (sija 18. keskiarvolla 3,44, mediaani 4, moodi 5) ja termiä *pystypiruetti* (sija 22., keskiarvo 3,22, mediaani 3, moodi 5). Ne molemmat vaikuttavat äkkiseltään hyvin läpinäkyviltä, jos oletetaan, että kummankin termin jälkiosat *punnerrus* ja *piruetti* ovat yleiskielisiä sanoja, sillä niille löytyy omat sana-artikkelit Kielitoimiston sanakirjasta. Kuitenkin näiden liiketermien varsinaiset merkitykset ovat hiukan toisenlaiset kuin niiden ilmiäiset antavat ymmärtää. Liikkeen nimeltä *haarapunnerrus* voi ymmärtää tarkoittavan tavanomaista punnerrusliikettä, jossa voimistelija tai kuntoilija koukistaa käsiään etunoja-asennossa, mutta hänen jalkansa tai kätensä ovat perinteiseen etunojapunnerruksen asentoon nähden enemmän harallaan. Akrobatiavoimistelun ja miesten

telinevoimistelun kilpailusääntöjen perusteella voimistelukontekstissa *haarapunnerrus* viittaa kuitenkin liikkeeseen, jossa voimistelija ensiksi istuu haara-asennossa kädet jalkojensa väliin asetettuina ja punnertaa siitä suorien käsien varassa käsilläseisontaan asti. Joukkuevoimistelun säännöistä poimimani *pystypiruetti* ei myöskään tarkoita mitä tahansa pystyasennossa suoritettavaa pyörähdystä yhden jalan varassa, vaan piruettiliikettä, jossa voimistelija heilauttaa toisen jalkansa pyörähdysten ajaksi ojennukseen lähelle kasvojaan. Kummatkin liikkeet ovat mainituille lajeille hyvin ominaisia, joten maallikolle jopa harhaanjohtavana näyttäytyvä liiketermien transparenttius ei ole vaikuttanut häiritsevän valtaosaa vastaajista heidän arvioidessaan näiden termien ymmärrettävyyttä.

4.2.3 Heikommin ymmärrettäväksi arvioidut termit

Aritmeettiselta keskiarvoltaan alle 3:n jääneitä mutta vähintään lukemalla 2 eli “heikosti ymmärrettäväksi” arvioituja liiketermejä vastaajajoukon silmin oli kyselyssä 20, ja ne sijoittuvat ymmärrettävyyssjärjestyksessä sijoille 27.–46. Tämän joukon termit jakautuvat opaakkeihin, puolittain opaakkeihin tai jokseenkin transparentteihin, transparentteihin, metaforisiin ja puolittain metaforisiin termeihin. Termien ymmärrettävyyssjärjestys havainnollistuu kuvan 4 sanapilvessä, jossa jälleen suurimman keskiarvon saaneet termit hahmottuvat pilvessä suurikokoisimpina sanoina.

Kuva 4. Sanapilvi vähintään heikosti ymmärrettäviksi arvioiduista termeistä (liukuasteikkokysymys 1)

Näistä termeistä ainoa yksiselitteisesti ja täysin opaakki on keskiarvonsa 2,98 perusteella aineiston 27. ymmärrettävimmäksi sijoittunut *arabialainen*, jonka mediaaniarvo on 3 eli “jokseenkin ymmärrettävä, jokseenkin epäymmärrettävä” ja tyyppi-arvo 5 eli “täysin ymmärrettävä”. Liikettä

kutsutaan voimistelusalalla toisinaan myös arabialaiseksi käärynpyöräksi, mutta selvitykseni perusteella siihen on viitattu kilpavoimistelulajien (miesten ja naisten telinevoimistelun, teamgymin sekä trampoliini- ja akrobatiavoimistelun) säännöissä pelkkänä *arabialaisena*, jolloin termin muodosta ei voi päätellä lainkaan sen merkitystä. Kyselyssä termin ymmärrettävyyttä arvioitiin kuitenkin hyvin laidasta laitaan. Läpinäkymättömyydestään huolimatta *arabialainen* sai Likert-vastauksissa useimmin arvion 5, "täysin ymmärrettävä". Liike kuuluukin voltin, käsilläseisannon, käärynpyörän, vaa'an ja spagaatin tapaan voimistelun perusliikkeisiin, joten sitä kuvaava termi on ainakin laji-ihmisille hyvin tuttu ja siten myös sellaisenaan ymmärrettävä. Toisaalta *arabialainen* sai Likert-vastauksissa myös melko usein arvion 1 eli "täysin käsittämätön", ja termin arvioiden hajonta oli koko aineiston suurin. Erittelen vastausten hajontaa tarkemmin luvussa 4.3. Yksi kyselyn vastaajista huomautti (ks. aineistoesimerkkiä 13), että muissa kielissä suomenkieliseltä arabialaiselta kuulostavat liiketermit voivat tosiasiaassa tarkoittaa täysin toisenlaisia voimisteluliikkeitä, mikä on opaakkiuden lisäksi voinut saada osan vastaajista antamaan *arabialaiselle* keskimääräistä heikomman ymmärrettävyydsarvion.

(13): Nimistöissä on tietenkin eroa siinä, mitä termejä käytetään sääntökirjoissa "voltti taaksepäin suoriin vartaloin kokokierteellä" tai salilla "taakse koko". Itsekin jonkinverran näitä suomeksi kääntäneenä olen huomannut myös alkuperäisten termien olevan joskus epämääräisiä tai ainakin huonoa englantia. Jotkut suomen terminologiaan vakiintuneet termit tarkoittavat eri asiaa muissa kielissä (meidän arabialainen=round-off; engl. Arabian=twisti (myös saksassa!) Auerbackvoltti=gainer jnpp.). (Vastaaja 218: valmentaja, tuomari.)

Vähintään keskiarvon 2 saaneista liiketermeistä puolittain opaakkeihin luen termit *tupla* (ymmärrettävimpien 28. keskiarvolla 2,903), *kisapyörintä* (45./2,18) ja *urhohyppy* (46./2,17). Näiden termien ilmiäsuista voi päätellä jotakin liikkeen luonteesta: jo luvussa 4.2.2 analysoimani *tupla* viittaa jonkin liikkeen kaksinkertaisuuteen, *kisapyörintä* kuvaa jonkinlaista pyörimistä ja *urhohyppy* puolestaan jonkinlaista, ehkä jopa rohkeutta vaativaa hyppyä. Termit eivät kuitenkaan yksiselitteisesti ilmennä, millaisessa vartalonasennossa tai mihin suuntaan niiden kuvaamat liikkeet tapahtuvat, mikä lienee saanut aikaan sen, että kaikkien näiden termien moodi eli useimmin saama arvio oli 1, "täysin käsittämätön".

Jokseenkin transparentteja ovat puolestaan liiketermit *suora kokokierteellä* (sija 29., ka 2,897), *keräpito* (30./2,892), *kerätupla* (31./2,890), *arabi-flikki-suorinvolti taaksepäin* (36./2,747), *suorinvolti 1/1* (39./2,51) ja *kiintopyörähdys* (41./2,29). Näidenkään termien merkitykset eivät käy täysin läpinäkyvästi ilmi niiden muodoista, mutta ne kuvaavat voimisteluliikkeiden piirteitä kuitenkin hitusen konkreettisemmin kuin puoliopaakit liiketermit. Kun puolittain opaakki *tupla* viittaa jonkin liikkeen kaksinkertaisuuteen, jokseenkin transparentti *kerätupla* kuvaa kaksinkertaisuuden lisäksi

jonkinlaista keräasentoa. Puolittain opaakin *kisapyörinnän* alkuosa *kisa* ei kerro pyörinnän luonteesta mitään, mutta vähintään jokseenkin läpinäkyvä *kiintopyörähdys* antaa ymmärtää, että pyörähdys tapahtuu jollain tapaa kiinteässä tai liikkumattomassa asennossa – sen sijaan epäselväksi jäävät esimerkiksi pyörähdysten suunta ja alusta tai teline, jolla liike tulee suorittaa. Sanaliittomaisissa liiketermeissä *arabi-flikki-suorinvoltti taaksepäin* ja *suorinvoltti 1/1 osat suorinvoltti (taaksepäin)* kuvaavat puolestaan hyvin läpinäkyvästi liikkeen tai liikesarjan yhtä osaa tai piirrettä, mutta termien loput osat (*arabi-flikki* ja *1/1*) jäävät ilmiäsuultaan niin opaakeiksi, ettei koko sanaliiton merkitystä voi päätellä pelkän termin perusteella. Samaan tapaan sanaliittomaisessa liiketermistä *suora kokokierteellä* käy hyvin yksiselitteisesti ilmi liikkeessä vaadittu vartalonasento (*suora*) ja kierteen määrä (*kokokierteellä* eli 360 astetta), mutta ei se, millaista tempua oikeastaan tarkoitetaan. Teamgymmin kilpailusäännöissä tekstiyhteydestä ja symboliselityksistä käy kuitenkin ilmi, että *suorinvoltti 1/1* ja *suora kokokierteellä* ovat keskenään synonyymisiä liiketermejä ja viittaavat suorassa vartalon asennossa suoritettavaan volttiin, jonka aikana voimistelija pyörähtää myös yhden kokonaisen kierroksen vartalonsa pituusakselin ympäri.

Näin ollen ilman kierrettä kuvaavaa osaa liiketermi *suorinvoltti* on tulkittavissa edellisiä samankaltaisia termejä läpinäkyvämmäksi, ellei jopa täysin transparentiksi. Kuitenkaan kyselyn vastaajat eivät ole pitäneet sitä erityisen ymmärrettävänä, sillä moodinsa perusteella *suorinvolttia* on arvioitu useammin luvulla 1 eli täysin käsittämättömäksi kuin miksikään muuksi. Sen synonyymi *suora voltti* on vastaajien mielestä huomattavasti ymmärrettävämpi, koska sen Likert-arvioissa moodi oli 5, “täysin ymmärrettävä”. Totesin luvussa 4.2.2 synonyymiparista *kerävoltti eteenpäin – voltti eteenpäin kerien*, että jälkimmäisen termin instruktiivisijainen osa *kerien* vaikuttaa heikentäneen termin ymmärrettävyyttä suhteessa synonyymiinsa, ja sama ilmiö on havaittavissa myös synonyymiparissa *suora voltti – suorinvoltti*. Instruktiivirakenteen sisältää myös edellä mainittu *suorinvoltti 1/1*, joka sai myös vastaajilta heikomman ymmärrettävyydsarvion kuin synonyyminsa *suora kokokierteellä*, vaikka jälkimmäisestä ei käy edes ilmi, että termi viittaa jonkinlaiseen volttiin. Toki *suorinvoltti 1/1:ssä* myös 360 asteen kierteseen viittaava osa *1/1* hyvin epäkonventionaalinen ja siten vaikeasti ymmärrettävä. Ymmärrettävyytensä kannalta instruktiivisijaisesta alkuosastaan kärsii myös liiketermi *päänsuistunta*, joka on periaatteessa tulkittavissa varsin läpinäkyväksi. Vaikka termin merkitys vastaa sananmukaisesti pään suuntaan kallistuvaa tai syöksyvää liikettä, *päänsuistunta* sijoittui kyselyaineiston termien ymmärrettävyydsjärjestyksessä vasta 44:nneksi keskiarvolla 2,23. Arvelen jälkipään sijoituksen johtuvan siitä, että termin alkuosa *pään* hahmotetaan helpommin suuntaa ilmaisevaksi adverbiksi kuin tapaa ilmaisevaksi *pää*-substantiivin instruktiivimuodoksi, jonka merkitys olisi sama kuin

ilmauksessa *pää edellä*. Toisaalta myös *päänsuistunnan* jälkiosan läpinäkyvyys aiheutti hämmennystä, sillä avovastauksissa kaksi vastaajaa pohti, onko *päänsuistunta* todellakin jonkin voimisteluliikkeen nimitys vai esimerkiksi “päinistuntaan” lipsahtanut kirjoitusvirhe. Miesten telinevoimistelun kilpailusäännöistä poimimani *päänsuistunta* on kuitenkin tosiasiaa kouluvoimistelussakin harjoiteltu rekkiliike, jossa voimistelija kallistaa rekkitangon päälle suoraksi ojentamaansa vartaloaan eteenpäin siten, että hän ikään kuin suistuu rekin ympäri.

Muut transparenteiksi tulkittavat liiketermit yli 2:n mutta alle 3:n keskiarvon saaneista termeistä ovat aineiston ymmärrettävyyssjärjestyksessä 33:nneksi sijoittunut *kyynärvarsiseisonta* (keskiarvo 2,87, mediaani 3, moodi 2) ja heti sen perään 34:nneksi sijoittunut *kyynärseisonta* (2,83/3/2). Nämä termit ovat synonyymeja *kyynärnojäkäsineisonnan* kanssa, jonka vastaajat arvioivat aineiston 21. ymmärrettävimmäksi liiketermiksi (ks. lukua 4.2.2). Vastausten perusteella *kyynärvarsiseisonta* ja *kyynärseisonta* ovat suunnilleen yhtä vaikeasti ymmärrettäviä ja *kyynärnojäkäsineisonta* niitä selvästi ymmärrettävämpi. Ymmärrettävyyssjärjestyksen perusteella näiden termien kohdalla on selvää, että termi on sitä yleistajuisempi, mitä täsmällisemmin se kuva liikettä. Nämä kolme synonyymia ovat myös yhdessä hyvä esimerkki siitä, kuinka eri kilpavoimistelulajeissa samaa käsitettä saatetaan kuvata eri nimityksin. Poimin *kyynärnojäkäsineisonnan* kyselyyni akrobativoimistelun, *kyynärvarsiseisonnan* teamgymn ja *kyynärseisonnan* joukkuevoimistelun kilpailusäännöistä.

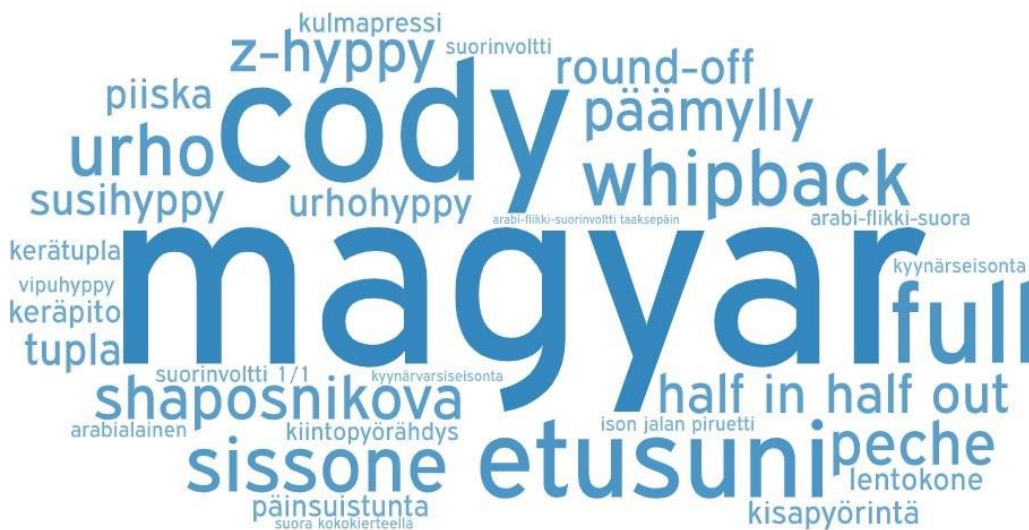
Alle 3:n keskiarvon jääneistä termeistä metaforia ovat keskiarvolla 2,61 aineiston 37. ymmärrettävimmäksi arvioitu *lentokone* (mediaani 2, moodi 2) ja keskiarvolla 2,28 aineiston 42:s *piiska* (mediaani 2, moodi 1). Puolittaisia metaforia ovat 35:nneksi ymmärrettävin liiketermi *vipuhyppy* keskiarvolla 2,75 (mediaani 2, moodi 1) ja 43:nneksi ymmärrettävin *kulmapressi* keskiarvolla 2,28 (mediaani 2, moodi 1). Kyselyaineiston perusteella vaikuttaa siltä, että vastaajien ollut vaikea hahmottaa, miten ja millaiset voimisteluliikkeet voisivat muistuttaa asioita, joihin niitä kuvaavat termit kielikuvallisesti viittaavat, sillä näitä metaforisia termejä on arvioitu sen verran usein “täysin käsittämättömiksi” eli luvulla 1. Samalla taas on yllätyksetöntä, että tästä joukosta *vipuhyppy* on arvioitu yleistajuisimmaksi, sillä sen jälkiosa *hyppy* paljastaa edes jotain yksiselitteistä liikkeen piirteistä. Yksi vastaajista pohti juuri *vipuhyppyä* tältä kantilta omassa avoimessa vastauksessaan, josta osa on luettavissa aineistoesimerkistä (14):

(14) Jos liikkeen nimi sisälsi esim. sanan "hyppy" tai "piruetti", pidin sitä jokseenkin ymmärrettävä pään [sic] kuin vaikka pelkästään ranskalaisella termillä nimettyä hyppyä, jonka nimestä ei käy mitenkään ilmi että kyseessä on hyppy. Silti esim. vipuhypyn nimestä ei vielä pelkän nimen perusteella selviäisi minulle mitään muuta kuin että kyseessä on jonkinlainen hyppy. (Vastaaja 465: muu, “entinen tuomari ja valmentaja”.)

4.2.4 Lähes käsittämättömiksi arvioidut termit

Yhteensä 14 aineistoni 60 liiketermistä jäi keskiarvoltaan alle lukeman 2, jonka olen määritellyt merkitsemään melko vaikeasti ymmärrettävää termiä. Näiden 14 termin keskiarvot alkavat siis luvulla 1, jonka olin määritellyt kyselylomakkeella merkitsemään “täysin käsittämätöntä”. Lisäksi kaikkien näiden termien mediaaniarvot sekä tyyppi-arvot eli moodit olivat niin ikään 1, “täysin käsittämätön”.

Aineistoni vastaajien lähes täysin käsittämättöminä pitämiin termeihin kuuluu opaakkeja ja puolimetaforisia termejä sekä vieraista kielistä sellaisenaan lainattuja termejä eli sitaattilainoja. Näiden vaikeaselkoisuus suhteessa aineiston muihin liiketermeihin havainnollistuu kuvan 5 sanapilvessä, jossa termit on esitetty päinvastoin kuin aiemmissa sanapilvissä eli sitä suuremmalla fonttikoolla, mitä käsittämättömämmäksi vastaajat ovat ne arvioineet.

Kuva 5: Sanapilvi alle 3:n keskiarvon saaneista eli *kaikkein vaikeimmiksi* arvioiduista liiketermeistä (keskiarvot alle 3, liukuasteikkokysymys 1).

Keskiarvoltaan luvulla 1 alkavien liiketermien ainoa täysin opaakki termi on *urho*, joka sijoittui kaikkien termien ymmärrettävyyssjärjestyksessä 47:nneksi. Sen synonyymi on edellisessä luvussa mainittu *urhohyppy*, jota ei myöskään pidetty erityisen ymmärrettävänä kyselyn perusteella. Pelkkä *urho* lienee saanut *urhohyppyäkin* heikomman ymmärrettävyyssarvion (keskiarvo 1,92) sen vuoksi, ettei termistä voi päätellä edes liikkeen olevan hyppy.

Aineiston puolittain metaforisista termeistä vaikeimmin ymmärrettävimpinä pidettiin sijan 51. saanutta *susihyppyä* (ka 1,734), sijan 52. *z-hyppyä* (ka 1,732) ja sijan 53. *päämyllyä* (ka 1,70). Näistä liiketermeistä *z-hyppy* on naisten telinevoimistelun säännöissä synonyymi termeille *jalanvaihtospagaattihyppy* ja *vipuhyppy*, jotka mainitsin jo jo alaluvuissa 4.2.2 ja 4.2.3. Näistä kolmesta liiketermistä *jalanvaihtospagaattihyppy* on läpinäkyvin, ja sitä arvioitiin kyselyssä huomattavasti ymmärrettävämmäksi kuin sen synonyymeja. Naisten telinevoimistelun sääntötiedostoissa kyseisillä termeillä nimitettyä hyppyä on visualisoitu kuvituksen avulla, minkä perusteella liikkeen aikana tapahtuva voimistelijan jalkojen heilahdus muistuttaa jonkinlaista vipua tai kirjainta z. Ilman esimerkkikuvaa *vipuhypystä* tai *z-hypystä* on kuitenkin aineiston perusteella verrattain hahmottaa, miltä liike todellisuudessa näyttää ja miten sitä kuvaavien termien kielikuvalliset osat konkretisoituvat liikkeessä. Näin ollen liikettä täsmällisimmin ja läpinäkyvimmin kuvaava termi *jalanvaihtospagaattihyppy* on vastaajien mielestä ymmärrettävyyden kannalta paras. Puolimetaforisista termeistä *susihypyn* ja *päämyllyn* kielikuvallisuus vaikuttaa hahmottuvan vastaajille suunnilleen yhtä hankalasti kuin *vipuhypyssä* ja *z-hypyssä*. Kyselyvastausten perusteella metaforisuus ei kuitenkaan ole yksiselitteisesti liiketermien yleistajuisuutta heikentävä piirre, sillä metaforisista termeistä *vaaka* ja *saksihyppy* kuuluivat aineistosta ymmärrettävimmiksi arvioitujen termien joukkoon. Eräs maallikkovastaaja pohti osuvasti (ks. aineistoesimerkkiä 15) kielikuvallisten termien ristiriitaisuutta omassa avoimessa vastauksessaan:

(15): Huomasi kyllä, kuinka omanlainen slangi voimistelulajeissa on. Hyvänä esimerkkinä tulee mieleen jättiläinen. Mitä se kertoo maallikolle? Jotain isoa ja pelottavaa. Todellisuudessa se on pyörintää aisan ympäri. Kiitos mahdollisuudesta vastata kyselyyn. Oli tosi mielenkiintoista yrittää miettiä maallikon mielellä. (Vastaaja 193: valmentaja, tuomari, seuratoimija, yleisö.)

Kyselyvastausten perusteella yksi termityyppi korostui selvästi vaikeaselkoisuudellaan: kaikki aineiston sitaattilainat eli vieraista kielistä sellaisenaan lainatut sanat saivat 1:llä alkavan keskiarvon. Aineiston liiketermien ymmärrettävyyssjärjestyksessä ne sijoittuvat seuraavasti: 48. *full* (ka 1,89), 49. *peche* (1,829), 50. *round-off* (1,826), 54. *half in half out* (1,62), 55. *sissona* (1,59), 56. *whipback* (1,41), 57. *shaposnikova* (1,33), 58. *etusuni* (1,27), 59. *cody* (1,244) ja 60. *magyar* (1,239). Näistä termeistä osa olisi luokiteltavissa omissa kielissään jossain määrin opaakeiksi, transparenteiksi tai metaforisiksi. Kyseisiä kieliä taitaville vastaajille tuollaiset piirteet ovat voineet vaikuttaa jonkin verran heidän arvioihinsa termien ymmärrettävyydestä, mutta koska koko tutkielmani viitekehyksenä on suomenkielinen sääntöaineisto, analysoin näitäkin termejä vain sitaattilainoina. Sitaattilainoista ainakin telinevoimistelusäännöistä poimimani *shaposnikova* ja *magyar* on nimetty voimistelijoiden mukaan. Kyselyni Likert-vastauksien perusteella nimikkoliikkeet ovat erityisen vaikeaselkoisia, sillä

magyar ja *shaposnikova* lukeutuivat kaikilla tämän tutkielman mittareilla aineistoni vaikeimmin ymmärrettäviin termeihin. Muitakaan sitaattilainoja ei arvioitu merkittävästi nimikkotermejä ymmärrettävimmiksi, ja avovastauksen (ks. aineistoesimerkkiä 16) perusteella sitaattilainat koettiin muutenkin hankaliksi:

(16) Englannin kieliset [sic] termit ovat haastavia ja lisäksi ne helpoiten muuntuvat alueellisesti erilaisiksi. (Vastaaja 153: voimistelija, valmentaja, liittotoimija)

Avoimista vastauksista kävi ilmi, että vieraskielisiin liiketermeihin saatetaan suhtautua jopa epäsuopeasti, kuten aineistoesimerkki (17) osoittaa:

(17) En halua terminologiaan englannin kieltä, jos on kyseessä suomalaisesta voimistelusta. Pelkät kirjaimetkaan ei paljon kerro. (Vastaaja 110: yleisö)

Eräs vastaaja (ks. aineistoesimerkkiä 18) pohti vierassanoina ja sitaattilainoina voimistelun erikoiskieleen vakiintuneiden liiketermien ymmärrettävyyttä kriittisesti termien tuttuuden kannalta:

(18) Näin noviisina liikkeiden ymmärrettävyyttä ja sen arvioimista hankaloittaa suuresti se, kun ei tiedä mitä kukin vakiintunut lajitermi tarkoittaa. Esimerkiksi valtakunnallisesti sanastoon vakiintuneen lajitermin "Spagaatti" tuntee kaikki, mutta esim. "Sissone" lienee kaikille lajin ulkopuolelta tuleville täysin tuntematon lajiliike. Toki jos/kun tämän liikkeen tuntee, lienee se hyvin ymmärrettävä kuvaus ko. liikkeelle. Lajin ulkopuolelta tuleville seuraajille selkeät suorittavat kuvaukset lienevät helpoin tapa sisäistää liikkeen ymmärrettävyys. (Mihin suuntaan, miten päin ja millä raajoilla). (Vastaaja 657: yleisö.)

Kyseinen vastaaja ilmoitti taustakysymyksissä, ettei hänellä ole kokemusta kilpavoimistelulajeista tai niiden säännöistä missään roolissa eikä hän erityisesti seuraakaan voimistelukilpailuja.

4.3 Vastaajien yksimielisyys keskihajonnan perusteella

Yksi tutkielmani osatavoitteista oli saada selville, koetaanko tietäntyyppiset termit erityisen helposti tai vaikeasti ymmärrettäviksi riippumatta vastaajien lajitaustasta. Tätä tavoitetta varten selvitin, millainen keskihajonta kunkin liiketermin ymmärrettävyysarvioista muodostuu.

Luvussa 5.2 perustelin, miksi olen laskenut aineistoni liiketermien ymmärrettävyysarvioista aritmeettiset keskiarvot, vaikka periaatteessa moodi ja mediaani ovat ainoat keskiluvut, jotka soveltuvat järjestysasteikon muuttujien analysointiin: keskiarvo hahmottuu intuitiivisesti, mikä helpottaa tulosten analysointia kyselyni suuresta vastausmäärästä. Lisäksi käyttämäni kyselytyökalu pakotti asettamaan liukuasteikolle numeeriset vastausvaihtoehdot, joten vastauksista saatu data on joka tapauksessa numeerista. Vastaavin perustein kuvaan seuraavaksi liiketermien saamien arvioiden jakaumaa keskihajonnan avulla, vaikka lähtökohtaisesti järjestystasoisille muuttujille sopivia hajontalukuja olisivat vain variaatiosuhde ja vaihteluväli. Keskihajonta kuvaa, kuinka kauas

yksittäiset muuttujan arvot keskimäärin sijoittuvat aritmeettisesta keskiarvosta. Mitä suurempi arvo keskihajonnalle saadaan, sitä enemmän muuttujan arvoissa on hajontaa. (Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja, viitattu 28.5.2023). Koska liiketermien ymmärrettävyysarvioista on jo laskettu aritmeettiset keskiarvot, myös niiden keskihajontojen selvittäminen on luontevaa.

Tulokset osoittavat, että kaikkein pienimmän keskihajonnan saivat termit, jotka sijoituivat keskiarvojärjestyksen äärimmäisiin päihin (ks. taulukkoa 1).

Taulukko 1: Liiketermit, joiden ymmärrettävyyssarvioiden keskihajonnat olivat aineiston pienimmät (10 termiä, liukuasteikkokysymys 1).

TERMI	KESKIHAJONTA (sijoitus 60 termin joukossa, 1. = pienin keskihajonta)	KESKIARVO (sijoitus 60 termin joukossa, 1. = suurin keskiarvo)
käsilläseisonta	0,19 (1./60)	4,98 (1./60)
cody	0,666 (2./60)	1,24 (59./60)
etusuni	0,668 (3./60)	1,27 (58./60)
magyar	0,69 (4./60)	1,24 (60./60)
kärrynpyörä	0,79 (5./60)	4,58 (2./60)
shaposnikova	0,84 (6./60)	1,33 (57./60)
vaaka	0,858 (7./60)	4,46 (4./60)
whipback	0,864 (8./60)	1,41 (56./60)
voltti	0,91 (9./60)	4,51 (3./60)
sakshyppy	0,95 (10./60)	4,08 (8./60)

Tämä tarkoittaa käytännössä, että vastaajien arviot liiketermien ymmärrettävyydestä poikkesivat kaikkein vähiten toisistaan sekä aineiston ymmärrettävimmiksi että aineiston vaikeaselkoisimmiksi arvioitujen termien kohdalla. Kymmenen pienimmän keskihajonnan joukkoon lukeutuvat keskiarvojensa perusteella ymmärrettävimmiksi arvioitujen liiketermien kärkinelikko, eli *käsilläseisonta*, *kärrynpyörä*, *vaaka* ja *voltti*, sekä heikoimmin ymmärrettäviksi arvioitu häntäviisikko, eli *magyar*, *cody*, *etusuni*, *shaposnikova* ja *whipback*. Kuvan 6 sanapilvi havainnollistaa, että pienimmän keskihajonnan saaneisiin termeihin kuuluu transparenteja termejä, kuten *niskaseisonta* ja *kyynärseisonta*, vieraskielisiä termejä, kuten *round-off* ja *half in half out*, opaakkeja termejä, kuten *urho* ja *arabialainen*, sekä puolimetaforisia liiketermejä, kuten *vipuhyppy* ja *kukkoseisonta*.

arabialainen	1,61 (60./60)	2,98 (27./60)
--------------	---------------	---------------

Näiden kymmenen termin joukkoon kuului metaforisia termejä, kuten *linnunpesä* ja *piiska*, jokseenkin transparentteja, kuten *suorinvoltti* ja *kerätupla*, puolittain opaakkeja termejä, kuten *arabifliikki-suora* ja *tupla*, yksi puolittain metaforinen termi, eli *vipuhyppy*, ja yksi opaakki termi, eli *arabialainen*. Näin ollen vastaajat olivat erimielisimpiä niistä termeistä, jotka olivat ilmiasultaan jossain määrin tulkinnanvaraisia.

5 PÄÄTÄNTÖ

Asetin tämän pro gradu -tutkielman ensimmäiseksi tutkimustavoitteeksi saada selkoa siitä, ketkä kilpavoimistelulajien sääntötekstejä käyttävät. Tutkimuskyselyyni vastasi kaikkiaan 455 vastaajaa, joista jopa 80 prosenttia ilmoitti lukeneensa voimistelusääntöjä edes joskus. Kyselylomakkeelleni pakolliseksi asettamieni, suljettujen kysymysten sekä vapaaehtoisiksi jättämieni avovastausten perusteella kävi ilmi, että voimistelun kilpailusääntöjä lukee moninainen joukko monenlaisia tarkoituksia varten. Sääntöjä lukeneessa joukossa korostuivat etenkin voimisteluvalmentajat ja -tuomarit, joista useat kuvasivat kokevansa, että sääntöjen tunteminen on heidän tehtävissään välttämätöntä. Voimistelijat sekä heidän läheisensä kertoivat tutustuneensa sääntöihin esimerkiksi ymmärtääkseen voimistelukilpailujen arviointia ja sen perusteita, saadakseen tietoa kilpailuissa sallituista liikkeistä, puhtaasti mielenkiinnosta ja hovin vuoksi sekä varmistuakseen kilpailujen lopputulosten oikeudenmukaisuudesta. Joukkueenjohtajina ja vastaavissa rooleissa toimineet läheiset olivat lukeneet sääntöjä myös muun muassa voimistelijoiden kisailmoittautumisia sekä kisa-asujen ja -kampausten valmistelua varten. Seuratyöntekijöille sääntöihin tutustuminen liittyi esimerkiksi kilpailujen järjestämiseen ja kilpailujen etenemisen kannalta olennaisten tehtävien, kuten pisteenlaskun, suorittamiseen. Myös media- ja juontotehtävät mainittiin syiksi tutustua sääntöihin.

Toisena tutkimustavoitteenani oli selvittää, millaiset piirteet vaikuttavat voimistelun liiketermien ymmärrettävyyteen. Kyselyvastausten perusteella aineiston 60:n liiketermin viisi ymmärrettävintä termiä olivat *käsilläseisonta*, *kärrynpyörä*, *voltti*, *vaaka* ja *niskaseisonta*. Selvästi ymmärrettävimpinä pidettiin täysin transparenttia liiketermiä *käsilläseisonta*, joka kuvaa eksplisiittisesti käsillä seisomista. Jopa yli 98 prosenttia kyselyn vastaajista arvioi *käsilläseisontaa* lukemalla 5, joka merkitsi kyselylomakkeella täysin ymmärrettävää. Yksikään vastaaja ei arvioinut sitä luvulla 1, joka merkitsi puolestaan täysin käsittämätöntä. Viidestä ymmärrettävimmästä termistä *niskaseisonta* on *käsilläseisonnan* tapaan transparentti, mutta *kärrynpyörän* ja *vaa'an* luokittelin metaforisiksi ja *voltin* opaakiksi. Yleisesti tutkimusaineistoni perusteella ilmiasun läpinäkyvyys vaikutti olevan termien ymmärrettävyyssarvioihin myönteisesti vaikuttanut piirre, kun taas ilmiasun tulkinnanvaraisuus, kuten edes osittainen metaforisuus tai opaakius, vaikutti heikentävän ymmärrettävyyttä. Kaikkein ymmärrettävimpiä termejä yhdistää se, että ne kuvaavat jo peruskoulun liikuntatunneilta tuttuja voimistelun perusliikkeitä. Käsitteiden tutuus lieneekin ollut *kärrynpyörälle*, *voltille* ja *vaa'alle* ymmärrettävyyden kannalta eduksi, vaikka ne eivät olekaan aivan läpinäkyviä termejä. Lisäksi tutkimusaineistoni perusteella on pääteltävissä, että saman liikkeen synonyymisistä liiketermeistä usein ymmärrettävimpinä pidetään sitä termiä, joka on eri esiintymistä muodoltaan

täsmällisin ja yksiselitteisin suhteessa merkitykseen. Esimerkiksi *kyynärnojakäsinsisointaa* pidettiin vastausten perusteella selvästi yleistajuisempaa kuin sen synonyymeja *kyynärvarsisointaa* ja *kyynärseisointaa*.

Kyselyaineistoni perusteella selvästi vaikeaselkoisimpia ovat sitaattilainoina suomenkielisiin voimistelusääntöteksteihin otetut vieraskieliset liiketermit. Viisi heikoimman ymmärrettävyydsarvion saanutta liiketermiä olivat *magyar*, *cody*, *etusuni*, *shaposhnikova*, *whipback* ja *sissonne*. Niistä ainakin *magyar* ja *shaposhnikova* on nimetty voimistelijoiden mukaan. Sitaattilainojen ohessa useimmiten täysin käsittämättömiksi arvioituihin liiketermeihin kuului myös muodoltaan opaakkeja (*urho*) ja puolimetaforisia (*susihyppy*) termejä. Liiketermien tulkinnanvaraiset muotopiirteet näyttivät aiheuttavan myös eniten erimielisyyttä vastaajien kesken. Ymmärrettävyydsarvioista suurimman keskihajonnan eli merkittävimmän vaihtelun arvioiden laadussa saivat liiketermit *lunnunpesä*, *piiska*, *suorinvoltti*, *suora kokokierteellä* ja *vipuhyppy*, joista yhdestäkään ainakaan voimisteluun perehtymätön ei voi suoraan päätellä, millaista liikettä termi kuvaa. Joidenkin synonyymisten liiketermien perusteella vaikuttaa myös siltä, että termissä esiintyvä instruktiivisija heikentää ymmärrettävyyttä. Esimerkiksi liiketermin *suorinvoltti* ymmärrettävyyttä arvioitiin useimmiten luvulla 1 eli täysin käsittämätön, kun taas sen synonyymien *suora voltti* arvioiden tyyppi-arvo oli 5 eli täysin ymmärrettävä. Vastaavasti *kerävolttia* pidettiin useammin ymmärrettävänä kuin sen synonyymia *voltti eteenpäin kerien*. Tiivistetysti tutkimusaineistoni perusteella ymmärrettävimpiä voimistelun liiketermejä ovat suomenkieliset, kaikilta osiltaan perusmuotoiset ja mahdollisimman läpinäkyvät termit – joskin yleisesti tunnettuja voimistelun perusliikkeitä voidaan kuvata muodoltaan tulkinnanvaraisemminkin liiketermeillä.

Tutkielmani ja sen tulokset ovat sinänsä merkittäviä sekä kielitieteellisessä että voimistelukontekstissa, sillä suomenkielistä voimistelun erikoiskieltä ei ollut aiemmin juuri tarkasteltu eikä suomenkielisiä voimisteluliikkeiden nimityksiä vertailtu ymmärrettävyyden eli yleistajuisuuden kannalta. Tutkielmani perusteella ei voi vielä suoraan päätellä, kuinka täsmällisesti jotakin voimisteluliikettä olisi tarpeellista kuvata esimerkiksi tiedotetekstissä, jotta liikkeen fyysinen kompleksisuus avautuisi täydellisesti voimistelusta täysin tietämättömälle tekstin vastaanottajalle. Analyysini perusteella en kuitenkaan varauksetta käyttäisi voimistelijoiden mukaan nimettyjä tai vieraskielisiä liiketermejä ilman seikkaperäisempää kielellistä määrittelyä tai visuaalista havainnollistusta tiedote-, uutis- eikä välttämättä sääntöteksteissäkään. Vaikka voimistelun kilpailusäännöt on usein suunnattu voimistelulajien parissa jo jossain roolissa toimiville lukijoille, sitaattilainoina suomenkieliseen tekstiin omaksutut ja sukunimimuotoiset liiketermit vaikuttivat olevan vaikeaselkoisimpia myös harjaantuneimmillekin erikoistermistön käyttäjille.

Tutkimustulosteni merkittävyyttä tosin heikentää se seikka, että pro graduni työstäminen kesti kaikkiaan yli neljä vuotta, minkä myötä siihen hyödynnetty sääntöaineisto on vanhentunut ja poistettu kilpailukäytöstä jo monta vuotta ennen tutkielmani valmistumista. Valtaosa tutkimuskyselyni tausta-aineistoksi hyödyntämistäni säännöistä oli voimassa vuoteen 2020 asti. Lisäksi Suomen Voimisteluliitto on ehtinyt tässä välissä uudistaa verkkosivunsa täysin, joten tämän tutkielman kannalta relevanteimmat sääntödokumentit eivät ole enää yleisesti tarkasteltavissa. En kuitenkaan usko, että liiketermien käyttö on merkittävästi muuttunut Voimisteluliiton tuoreissa sääntöjulkaisuissa. Silmäilin tätä tutkimukseni viimeistelyn yhteydessä satunnaisesti muutaman voimistelulajin voimassa olevia sääntöjä, ja ainakaan sen perusteella ei vaikuta siltä, että esimerkiksi vaikeaselkoisimpia liiketermejä olisi alettu määritellä entistä systemaattisemmin, jos lainkaan. Tutkielmani relevanssia heikentää myös se, että kun alun perin poimin liiketermejä sääntödokumenteista erillistä kurssisuoritusta varten, toteutin terminpoimintaa pitkähköllä aikavälillä ja hyvin intuitiivisesti, enkä kirjannut alkuvaiheessa itselleni ylös tarkkoja kriteerejä tai määritelmiä liiketermeille kuin sittemmin. Kriteeristöni on siten saattanut elää poimintatyön edetessä. Voi siis olla, että tätä tutkielmaa varten teettämässäni kyselytutkimuksessa on ollut mukana jokin termi, jota en enää myöhemmin poiminut tai jota joku muu ei välttämättä poimisi voimistelusäännöistä liiketermien joukkoon – tai päinvastoin kyselystä on voinut jäädä puuttumaan jokin olennainen termi(tyyppi), jota en poimintavaiheen silloisella periaatteella tullut luokitelleeksi liiketermistöön kuuluvaksi.

Edellä kuvatuista kriittisistä näkökohdista huolimatta tätä tutkielmaa varten keräämästäni tutkimusaineistosta riittäisi tarkasteltavaa vielä toisiinkin voimistelun erikoiskieltä koskeviin tutkielmiin ja tutkimuksiin. Ensinnäkin poimimiani liiketermejä kertyi kaikkiaan useita satoja, ja tutkimuskyselyssäni niistä mukana oli vain 60, joten samantapaisia ymmärrettävyyškyselyitä olisi mahdollista tehdä monenlaisilla termivalikoimilla. Toiseksi tätä tutkielmaa varten keräämästäni kyselyaineistosta olisi mielenkiintoista vertailla esimerkiksi sitä, missä määrin vastaukset eroavat voimistelusääntöjä lukeneiden ja niihin perehtymättömien välillä. Tosin on syytä muistaa, että minulla sattui tämän tutkielman kyselylomaketta laatiessani tekninen kömmähdyks, jonka myötä kuusi vastaajaa, joiden tulkitsin lukeneen sääntöjä vähintään joskus, oli tosi asiassa ilmoittanut lukeneensa voimistelusääntöjä paitsi joskus myös usein tai ei koskaan. Näin ollen voimisteluasiantuntijoiden ja -maallikoiden vertailemiseksi olisi parasta teettää uusi kysely lomakkeella, joka ei jättäisi tulkinnan varaa vastaajien sääntötuntemuksesta. Voisi olla myös hedelmällistä teettää oman tutkimukseni kaltainen kyselytutkimus pelkästään sellaisilla ihmisillä, joilla ei ole voimisteluun minkäänlaista kytköstä koululiikunnan jälkeen. Heiltä voisi saada tietyllä tavalla autenttisempia arvioita liiketermien ymmärrettävyydestä pelkkien termien muotopiirteiden perusteella, sillä tällaisilla

maallikkovastaajilla tuskin olisi läpinäkymättömimmistäkään liiketermeistä mitään voimisteluun kytkeytyviä miellelyhtymiä, jotka voivat vaikuttaa arviointiin. Lisäksi voimistelun erikoiskielessä on vielä valtavasti tutkimattomia piirteitä.

Liikkeiden lisäksi esimerkiksi voimistelutelineiden ja -välineiden, kilpailuluokkien ja -tasojen sekä kilpailujen ikäsarjojen nimissä olisi paljon perkaamista. Ikäsarjojen ymmärrettävyyttä kartoitin Voimisteluliiton silloisen viestintäpäällikön pyynnöstä jo omalla tutkimuskyselylomakkeellani, jonka avulla koottu aineisto odottaa tutkijaansa. Voimistelu yhteisössä käytettävä verbaalinen voimisteluslangi sanastoineen ja rakenteellisine erityispiirteineen olisivat myös varteenotettavia tutkimuskohteita. Tämän tutkielman luvussa 3 viittaamani Oliveiran ym. havainnot portugalinkielisestä ”voimistelukielen” piirteistä pätevät kokemuksen mukaan jossain määrin myös suomenkieliseen lajiyhteisöön, joten brasilialaisen tutkijaryhmän tutkimus olisi paikallistettavissa. Voimisteluliiton muista julkaisuista, kuten kilpailutiedotteista, löytyisi varmasti analysoitavaa paitsi kieli- myös viestintätieteellistä sisällön- ja diskurssianalyysia varten, ja esimerkiksi liiton verkkosivustoa voisi olla aiheellista tarkastella myös käytettävyyden näkökulmasta. Kuten tämän työn johdannossa totesin, Suomen Voimisteluliitto on valtakunnallisesti suuri ja vaikuttava lajiliitto, joten esimerkiksi sen verkkopalveluiden toimivuutta ja käytettävyyttä voidaan pitää jo yhdenvertaisuus- ja saavutettavuuskysymyksinä.

Henkilökohtaisempana osatavoitteenani tälle tutkimukselle oli tuottaa liiketermien ymmärrettävyydestä ja sääntötekstien piirteistä käytännön hyötytietoa myös voimisteluviestinnän kentälle. Havaitsin voimistelun kilpailusääntöihin tutustuessani, että eri voimistelulajien kesken viitataan jossain määrin eri termein samoihin voimisteluliikkeisiin. Tämä voi aiheuttaa epäselvyyksiä jo lajipiirien sisällä voimisteluliikkeistä kommunikoidessa mutta etenkin niistä ulospäin viestittäessä. Koska voimistelun erikoistermejä ei käsittäkseni ole koottu kattavasti mihinkään suomenkieliseen julkaisuun, kannustaisin suomalaista voimistelu yhteisöä terminologiseen sanastotyöhön, jolla määriteltäisiin voimistelun yhteinen – ja haluttaessa myös voimistelulajikohtainen – suomenkielinen liiketermistö edes keskeisimmistä ja valtaosalle eri kilpavoimistelulajeista yhteisistä voimisteluliikkeistä sekä luotaisiin sen pohjalta jonkinlainen sanahakemisto määritelmiseen. Asiantuntijatietaa ja -tukea tällaiseen sanastotyöhön on saatavissa Sanastokeskuksesta. Kattavasta ja yhtenäisestä liiketermistöstä olisi mahdollista tuottaa suhteellisen helposti tiiviimpiä sanahakemistoja esimerkiksi yksittäisten sääntötiedostojen tai vaikkapa merkittävimpien kilpailutapahtumien tiedotuskokonaisuuksien yhteyteen. Mikseipä jostain lajeja yhdistävistä perusliiketermeistä tai vaikkapa voimistelijoilta nimensä saaneista liikkeistä voisi toteuttaa myös kevyempää julkaisusarjaa esimerkiksi Voimisteluliiton sosiaalisen median kanaviin. Voimistelulajien kilpailusääntöjen

yhteyteen suosittelisin liittämään jonkinlaisen sanaston usein toistuvista liiketermeistä tai edes määrittelemään useimmin toistuvat termit, kun niitä käytetään ensimmäisen kerran sääntöteksteissä. Tämä olisi kädenojennus varsinkin niille sääntöjä satunnaisemmin lukeville voimistelijoiden läheisille, seuratoimijoille ja median edustajille, joilla ei ole omakohtaista kokemusta voimistelun erikoistermistöstä. Tutkielmani perusteella on kuitenkin pääteltävissä, että ilman täsmentäviä määritelmiä esiintyessään voimistelun liiketermit ovat yleisesti varsin vaikeaselkoisia. Lisäksi sääntötiedostojen satunnaisempien käyttäjien voi olla helpompi orientoitua sääntötiedostojen kielelliseen rekisteriin ja erikoisterminologiaan, jos heti dokumenttien alussa on ilmoitettu, keitä ja minkälaisia käyttötarkoituksia varten kilpailusäännöt on laadittu. Näin ollen vaikkapa varsinaisen voimistelutoiminnan ulkopuolelta tuleville tekstien käyttäjille voi käydä paremmin selväksi, että myöhemmin tekstissä vastaan tulevia erikoistermejä ei välttämättä määritellä maallikolle riittävän perusteellisesti.

Sekä vanhoja että nykyisiä Voimisteluliiton verkkosivuja käyttäessäni havaitsin, että eri voimistelulajien kilpailusäännöt ovat melko hankalia löytää. Nykyään säännöt ovat ladattavissa omalle laitteelle Voimisteluliiton Materiaalipankista. Jos Voimisteluliiton käyttäjä löytää tiensä Materiaalipankkiin suoraan verkkosivuston etusivulta, säännöt voivat löytyä suhteellisen nopeasti ja vähillä klikkauksilla. Jos taas sääntöjä päätyy etsimään eri kilpailulajien alisivuilta, pääsy Materiaalipankkiin on huomattavasti useamman klikkauksen päässä. Materiaalipankissa sääntötiedostot täytyy ladata omalle laitteelle päästäkseen lukemaan niitä, eivätkä kaikki tiedostotyytit välttämättä aukea sujuvasti kaikilla laitteilla. Hyvää nykyisessä Materiaalipankissa on se, että eri tiedostoja voi valikoida näkyviin esimerkiksi lajeittain, käyttäjäryhmittäin ja aiheittain. Tosin varsinkin käyttäjäryhmäkohtaisessa valikoinnissa olisi hyvä ottaa huomioon, että esimerkiksi voimistelulajien kilpailusääntöjä voivat tarvita ja muuten vain lukea useammat käyttäjäryhmät kuin sivuston laatijat ovat ajatelleet. Tämän tutkielman tulosten ja Voimisteluliiton vaikutuspiirissä olevan kohderyhmän koon huomioiden on perusteltua pyrkiä käytettävyyteen sekä voimisteluun liittyvien tietojärjestelmien että tekstien tasolla.

LÄHTEET

- AHO, MARIKA 2019: *Joukkuevoimistelussa tehdään suomalaishistoriaa – Veikko Pulkki otti rohkean hypyn naisten rinnalle*. Yle 16.5.2019 <https://yle.fi/a/3-10755036>
- FIG = Fédération Internationale de Gymnastique
- FIG 2020: *Elements explained: The Kovacs on Horizontal Bar*. 27.5.2020. <https://www.gymnastics.sport/site/news/displaynews.php?urlNews=2896262> (10.12.2023)
- 2021: *Legends of Gymnastics: Q & A with Natalia Yurchenko*. 22.1.2021. <https://www.gymnastics.sport/site/news/displaynews.php?idNews=3042> (10.12.2023)
- 2022a: *2022 – 2024 Code of Points. Aerobic Gymnastics*. 14.6.2022. https://www.gymnastics.sport/publicdir/rules/files/en_2022-2024%20AER%20CoP.pdf (11.12.2023)
- 2022b: *2022 – 2024 Code of Points. Men's Artistic Gymnastics*. 16.8.2022. https://www.gymnastics.sport/publicdir/rules/files/en_%202022-2024%20MAG%20CoP.pdf (10.12.2023)
- 2022c: *2022 – 2024 Code of Points. Women's Artistic Gymnastics*. 20.5.2022. https://www.gymnastics.sport/publicdir/rules/files/en_2022-2024%20WAG%20COP.pdf (10.12.2023)
- 2022d: *2022 – 2024 Code of Points. Rhythmic Gymnastics*. 25.4.2022. https://www.gymnastics.sport/publicdir/rules/files/en_2022-2024%20RG%20Code%20of%20Points.pdf (10.12.2023)
- HAARALA, RISTO 1981: *Sanastotyön opas*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 16. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Valtion painatuskeskus.
- TEN HACKEN, PIUS 2014: *Terms and Specialized Vocabulary. Taming the Prototypes*. – Hendrik J. Kockaert & Frieda Steurs (toim.), *The Handbook of Terminology. Volume 1* s. 3–13. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Hajontaluvut. Teoksessa *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/hajontaluvut/hajontaluvut/> (28.5.2023)
- IFAGG = International Federation of Group Gymnastics 2023: *IFAGG General Competition Rules*. https://www.ifagg.com/v1/doc/General_Competition_Rules_04-09-2023.pdf (9.12.2023)
- ISOHELLA, SUVI – NUOPPONEN, ANITA 2016: Terminologia kohtaa käytettävyyden. Terminologisen käytettävyyden ydintä rakentamassa. – Pia Hirvonen, Daniel Rellstab & Nestori Siponkoski (toim.), *Teksti ja tekstuaalisuus. Text och textualitet. Text and Textuality. Text und Textualität*. VAKKI Publications 7 s. 226–237. Vaasa: VAKKI-symposiumi XXXVI 11.–12.2.2016. https://www.vakki.net/publications/2016/VAKKI2016_Isohella&Nuopponen.pdf (21.11.2023)
- Keskiluvut; Graafinen esitys (kuviot). Teoksessa *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/keskiluvut/keskiluvut/> (14.3.2023)
- Kielitoimiston ohjepankki. Alkukirjain: urheiluun liittyvät nimet (olympialaiset, Veikkausliiga) <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/selaus/1631/ohje/232> (Viitattu 15.5.2020)
- KS = Kielitoimiston sanakirja. 2022. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi> Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 10.11.2022 (9.12.2023).

- NUOPPONEN, ANITA (1999). Mihin terminologian teoriaa ja menetelmiä voidaan hyödyntää. – Kaisa Kuhmonen (toim.) *Toimikunnista termitalkoisiin*, 91–98. Helsinki: Tekniikan Sanastokeskus. http://lipas.uwasa.fi/~atn/papers/artikkelit/LinkedDocuments/Nuopponen_Menetelma_TSK9_9.pdf (2.3.2021)
- Mittaaminen: Muuttujien ominaisuudet. Teoksessa *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/mittaaminen/ominaisuudet/> (13.3.2023)
- OLIVEIRA, MAURICIO SANTOS – BORTOLETO, MARCO ANTONIO COELHO – NUNOMURA, MYRIAN 2018: Language in Artistic Gymnastics: Notes about “Gymish”. *Science of Gymnastics Journal*. Vol. 10 Issue 2 s. 299–312. Ljubljana. <https://www.fsp.uni-lj.si/mma/-/20180630204413/?m=1530384242> (9.12.2023)
- PASANEN, PÄIVI 2009: *Merenkulun turvallisuuden koetinkiviä. Terminologisen tiedon poiminta teksteistä*. Helsinki University Translation Studies. Monographs 5. Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19287/merenkul.pdf?sequence=2> (24.2.2021)
- RAUVALA, JUTTA 2023: “You gotta use it or lose it”: *Kansanlingvistinen tutkimus suomen kielen roolista Michiganin yläniemimaan amerikansuomalaisten elämässä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202305085414>
- Sanastokeskus ry: Mitä terminologinen sanastotyö on ja mihin sitä tarvitaan? https://sanastokeskus.fi/tsk/fi/mit%C3%A4_terminologinen_sanastoty%C3%B6_on_ja_mihin_sit%C3%A4_tarvitaan-8.html (17.12.2023)
- SATOKANGAS, HENRI 2021: *Termien selittäminen tietokirjoissa*. Helsingin yliopisto. Helsinki: Unigrafia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-7738-4>
- Seuratietokanta. Likes, Jyväskylän ammattikorkeakoulu. (21.1.2024) www.seuratietokanta.fi
- SFS-EN ISO 9241-11:2018: Ihmisen ja järjestelmän vuorovaikutuksen ergonomia. Osa 11: Käytettävyys. Määritelmiä ja käsitteitä. 2. painos, vahvistettu 6.8.2018. Helsinki: Suomen Standardoimisliitto SFS ry.
- Voimisteluliitto = Suomen Voimisteluliitto
- Voimisteluliitto 2018: Teamgym kansalliset säännöt 3. lk, 4. lk, 5. lk ja 6. lk. Syyskuu 2018. (Ladattu Suomen Voimisteluliiton silloisilta verkkosivuilta 14.1.2020)
- 2019: Teamgym kansalliset säännöt 1. lk ja 2. lk. Marraskuu 2019. (Ladattu Suomen Voimisteluliiton silloisilta verkkosivuilta 14.1.2020)
- Voimisteluliitto 2022a: *Suomen Voimisteluliitto ry:n toiminta- ja taloussuunnitelma 2023*. <https://voimistelu.kuvat.fi/kuvat/V%C3%A4liaikainen+materiaalipankki/Vuosikokoukset/Liite++6+Toiminta-+ja+taloussuunnitelma+2023.pdf> (24.11.2022)
- 2022b: *Malla Montell kirjoitti nimensä voimistelun sääntöihin* 29.10.2022. <https://www.voimistelu.fi/blog/uutinen/malla-montell-kirjoitti-nimensa-voimistelun-saantoihin/> (9.11.2022)
- *Akrobatiavoimistelu, lajiesittely.* (<https://www.voimistelu.fi/lajit/akrobatiavoimistelu/esittely/>) (9.12.2023)
- *Akrobatiavoimistelun kilpailu- ja tuomaritoiminta.* <https://www.voimistelu.fi/lajit/akrobatiavoimistelu/kilpailu-ja-tuomaritoiminta/> (9.12.2023)
- *Joukkuevoimistelu, lajiesittely.* <https://www.voimistelu.fi/lajit/joukkuevoimistelu/esittely/> (9.12.2023)
- *Kilpa-aerobic, lajiesittely.* <https://www.voimistelu.fi/lajit/kilpa-aerobic/esittely/> (9.12.2023)
- *Naisten telinevoimistelu, lajiesittely.* <https://www.voimistelu.fi/lajit/naisten-telinevoimistelu/esittely/> (9.12.2023)

- *Naisten telinevoimistelun kilpailu- ja tuomaritoiminta.* <https://www.voimistelu.fi/lajit/naisten-telinevoimistelu/kilpailu-ja-tuomaritoiminta/> (9.12.2023)
- *Miesten telinevoimistelu, lajiesittely.* <https://www.voimistelu.fi/lajit/miesten-telinevoimistelu/esittely/> (9.12.2023)
- *Miesten telinevoimistelun kilpailu- ja tuomaritoiminta.* <https://www.voimistelu.fi/lajit/miesten-telinevoimistelu/kilpailu-ja-tuomaritoiminta/> (9.12.2023)
- *Tanssillinen voimistelu, lajiesittely.* <https://www.voimistelu.fi/lajit/tanssillinen-voimistelu/esittely/> (9.12.2023)
- *Tanssillinen voimistelu, kilpailujärjestelmä.* <https://www.voimistelu.fi/lajit/tanssillinen-voimistelu/kilpailu-ja-tuomaritoiminta/kilpailujarjestelma/> (9.12.2023)
- *Teamgym, lajiesittely.* <https://www.voimistelu.fi/lajit/teamgym/esittely/> (9.12.2023)
- *Trampoliinivoimistelu, lajiesittely.* <https://www.voimistelu.fi/lajit/trampoliinivoimistelu/esittely/> (9.12.2023)
- *Trampoliinivoimistelun kansainväliset kilpailut.* <https://www.voimistelu.fi/lajit/trampoliinivoimistelu/kilpailu-ja-tuomaritoiminta/kansainvaliset-kilpailut/> (9.12.2023)
- *Rytminen voimistelu, lajiesittely.* <https://www.voimistelu.fi/lajit/rytminen-voimistelu/esittely/> (9.12.2023)
- SUOMINEN, RIITTA 2019: *Virkatekstin käytettävyys. Pöytäkirjasta verkkotekstiksi ja sosiaalisen median päivitykseksi.* Tampereen yliopiston väitöskirjat 97. Tampere. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1174-2>
- SUOMINEN, SEPPÖ 2019: Joukkueiden nimet joukkuevoimistelussa. Heikki Roiko-Jokela & Esa Sironen (toim.): *Tarkk'ampujia ja terveitä ihmisiä. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2018.* S. 121–145. Jyväskylä: Suomen urheiluhistoriallinen seura. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/169665/SuominenSJoukkueidennimetjoukkuevoimistelussa.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Rinnakkaistalenne. (10.11.2023)
- SUONUUTI, HEIDI 2006 [2001]: *Guide to Terminology.* Kääntänyt Sirpa Suhonen. Helsinki: Sanastokeskus TSK ry.
- TTP = Tieteen termipankki 2023. <https://tieteentermipankki.fi>. Päivitettävä julkaisu. (7.11.2023)
- VANHANEN, ROOSA 2022: Tamperelainen Maisa Kuusikko teki Liverpoolin MM-kisoissa suomalaista voimisteluhistoriaa, ja se on vasta alkusoittoa. *Aamulehti* 5.11.2022. <https://www.aamulehti.fi/urheilu/art-2000009181278.html> (10.12.2023)
- VANHANEN, ROOSA 2024: Voimistelun liiketermien luokitteluprojekti alkuvuonna 2020 päteneistä voimistelulajien sääntöteksteistä. Tampereen yliopisto.
- VILENIUS, ASTA 2011: *Kilpa-aerobicin lajiansalyysi.* Opinnäytetyö. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201105117216>
- Yle 2005: *Maaranen sai nimikkoliikkeen, mutta karsiutui 4-ottelussa.* 23.11.2005 <https://yle.fi/a/3-5983070> (9.12.2023)

LIITTEET

Kysely voimistelutermien ymmärrettävyydestä

Tämä kysely on laadittu suomen kielen pro gradu -tutkielman aineistonkeruuta varten. Tutkin gradussani voimistelun kilpailusääntöjen ja niissä esiintyvien voimistelutermien ymmärrettävyyttä. Pro gradu on osa kielten tutkinto-ohjelman maisteriopintojani, joita suoritan parhaillani Tampereen yliopiston Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunnassa.

Kysely on tarkoitettu voimistelun parissa toimiville, voimistelusta kiinnostuneille sekä ihmisille, joilla ei ole minkäänlaista suhdetta voimisteluun. Vastaaminen on täysin vapaaehtoista ja kestää noin 10 minuuttia. Vastaukset annetaan anonymisti, eikä vastaajista kerätä tietoja, joista voisi tunnistaa vastaajan. Vastaukset käsitellään anonymisti ja poistetaan tutkielman valmistuttua.

Osa kysymyksistä on mukana Suomen Voimisteluliiton tarpeita varten. Vastaamalla autat minua pro gradu -tutkielmani aineistonkeruussa ja Voimisteluliittoa lajiterminologian ymmärrettävyyden kehittämisessä.

Kyselyyn liittyvät kysymykset ja yhteydenotot: Roosa Vanhanen, suomen kielen maisteriopiskelija, roosa.pelkonen@tuni.fi.

Kyselyn lopusta löytyy myös kommentointimahdollisuus.

Kyselyssä on 9 kysymystä.

Taustatiedot

Ikä *

Valitse **vain yksi** seuraavista:

- Alle 15 vuotta
- 15–20 vuotta
- 21–25 vuotta
- 26–30 vuotta
- 31–35 vuotta
- 36–40 vuotta
- 41–45 vuotta
- 46–50 vuotta
- 51–55 vuotta
- 56–60 vuotta
- 61–65 vuotta
- 66 vuotta tai vanhempi

Mikä on roolisi, jos olet tekemisissä kilpavoimistelun kanssa? *

Valitse **kaikki** jotka soveltuvat:

- voimistelija
- valmentaja/ohjaaja
- tuomari
- voimisteluseuran työntekijä/toimihenkilö
- Suomen Voimisteluliiton työntekijä/toimihenkilö
- voimistelijan läheinen
- yhteistyökumppani
- median edustaja
- penkkiurheilija
- En ole tekemisissä kilpavoimistelun kanssa enkä seuraa voimistelua.
- Muu:

Mitä voimistelulajeja harrastat, seuraat tai mistä olet kiinnostunut? *

Valitse **kaikki** jotka soveltuvat:

- akrobatiavoimistelu
- kilpa-aerobic
- joukkuevoimistelu
- miesten telinevoimistelu
- naisten telinevoimistelu
- rytminen voimistelu
- tanssillinen voimistelu
- teamgym
- trampoliinivoimistelu
- En mitään.

Oletko lukenut voimistelulajien kilpailusääntöjä? *

Valitse **kaikki** jotka soveltuvat:

- Kyllä, usein
- Kyllä, joskus
- En koskaan
- En osaa sanoa

Jos vastasit edelliseen kysymykseen myöntävästi, minkä vuoksi olet lukenut kilpailusääntöjä?

Vastauksesi:

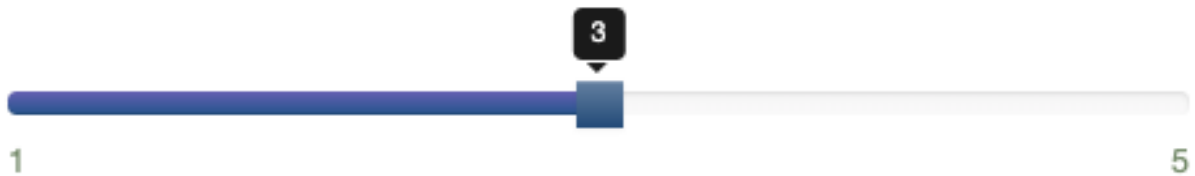
Voimisteluliikkeet

Seuraavaksi näet luettelon erilaisten voimisteluliikkeiden tai -asentojen nimityksistä. Arvioi kunkin nimityksen **ymmärrettävyyttä** numeroasteikon avulla. Koeta arvioida vain ymmärrettävyyttä, vaikka termi olisi sinulle tuttu.

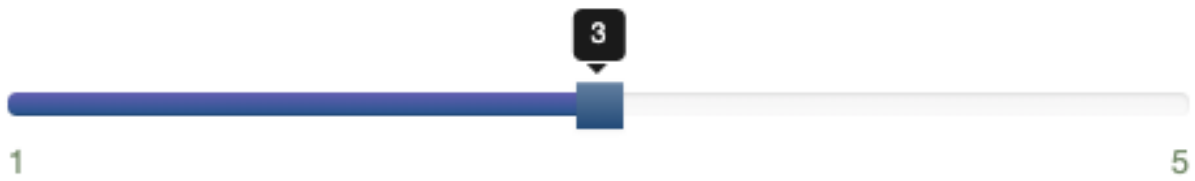
Kuinka ymmärrettävä voimisteluliikkeen tai -asennon nimitys on mielestäsi? *

Liu'uta palkkia asteikolla kohtaan, joka kuvaa mielestäsi nimityksen ymmärrettävyyttä parhaiten. Arvioidessasi voit esimerkiksi miettiä, pystyisitkö kuvittelemaan nimityksen perusteella, miltä liike tai asento näyttää. Asteikolla 1 = täysin käsittämätön, 3 = jokseenkin ymmärrettävä, jokseenkin vaikeasti ymmärrettävä, 5 = täysin ymmärrettävä.

kärrynpyörä

puolivoltti

(Kuva havainnollistaa, miltä Likert-asteikollisiin kysymyksiin vastaaminen näytti kyselylomakkeella. Alla Likert-asteikolliset termit listattuna siinä järjestyksessä, jossa ne oli esitetty kyselyssä.)

- kärrynpyörä
- puolivoltti
- käsilläseisonta
- saksihyppy
- spagaatti
- vaaka
- volti
- jännehyppe
- arabialainen
- round-off
- niskaseisonta
- lentokone
- keräpito
- haarapunnerrus
- kukkovaaka
- kukkoseisonta
- kyynärnojakäsinseisonta
- kyynärvarsiseisonta
- kyynärseisonta

- linnunpesä
- peche
- pystyviruetti
- ison jalan viruetti
- kerävoltti eteenpäin
- voltti eteenpäin kerien
- voltti kierteellä
- suora kokokierteellä
- suorinvoltti 1/1
- full
- ristiaskel
- perusasento
- päinsuistunta
- jännehyyppy ½ käännöksellä
- puolikierrähyyppy
- suorinvoltti
- suora voltti
- päämylly
- kisapyörintä
- etusuni
- magyar
- urho
- urhohyyppy
- kaksoisvoltti
- tuplavoltti
- tupla
- kerätupla
- sissone
- kiintopyörähdys
- z-hyyppy
- vipuhyyppy
- jalanvaihtospagaattihyyppy
- shaposnikova
- susihyyppy
- arabi-flikki-suorinvoltti taaksepäin
- arabi-flikki-suora
- kulmapressi
- cody
- half in half out
- whipback
- piiska

Voimistelukilpailujen ikäluokat

Seuraavaksi näet esimerkkejä erilaisten kilpailullisten ikäluokkien nimityksistä. Arvioi kunkin nimityksen **ymmärrettävyyttä** numeroasteikon avulla. Koeta arvioida vain ymmärrettävyyttä, vaikka tietäisit, mitä ikäluokan nimi tarkoittaa.

Kuinka ymmärrettävä kilpailuluokan nimitys on mielestäsi? *

Liu'uta palkkia asteikolla kohtaan, joka kuvaa mielestäsi nimityksen ymmärrettävyyttä parhaiten. Mieti arvioidessasi, pystyisitkö kuvittelemaan nimityksen perusteella, minkä ikäisille voimistelijoille kyseinen kilpailuluokka on tarkoitettu. Asteikolla 1 = täysin käsittämätön, 3 = jokseenkin ymmärrettävä, jokseenkin vaikeasti ymmärrettävä, 5 = täysin ymmärrettävä.

- lapset
- AG1
- 12–14-vuotiaat
- pojat
- tytöt
- sarja 2
- alle 12-vuotiaat
- pre-nuoret
- nuoret
- juniorit
- aikuiset
- naiset
- miehet
- masters
- seniorit
- yli 16-vuotiaat

Päätös

Tähän kenttään voit halutessasi kommentoida antamiasi vastauksia tai kyselyä.

Vastauksesi:

Annan luvan käyttää vastauksiani tutkimustarkoituksiin sekä Voimisteluliiton tarpeisiin. *

Valitse **vain yksi** seuraavista:

- Kyllä
- En

Lämmin kiitos vastauksistasi!

28-02-2021 – 23:59

Lähetä vastaukset.

Kiitos vastauksistasi.